

HORVÁTH KATALIN TIMEA

NAPSUGARAK

A GYERMEK MŰVÉSZETE: A JÁTÉK MŰVÉSZETE

A JÁTÉK ÉS ANNAK SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSRE GYAKOROLT
HATÁSA EGY KATOLIKUS ÓVODA MINDENNAPJAIBAN

Brenner János Nevelési Központ
Szombathely

2004.

I. BEVEZETŐ

*„A játék komoly dolog.
Ez vezeti be a gyermeket az életbe.”
(Kosztolányi Dezső)*

Örültem ennek a pályázati lehetőségnek, mert a játék témaköre az, melyet az óvodapedagógusok kedvelnek, és munkánkat jellemzi. Egy avatatlan számára a játék általánosságokat takar, míg a mi számunkra „minden”. A játék a nyugalom, a vágyteljesítés, a tanulás egy tevékenységben. A jó pedagógus táplálja, védi, gazdagítja a gyermek játékának kibontakozását. A játék számomra a gyermekeimmel – sajátjaimmal és csoportom gyermekeivel – eltöltött időt jelenti.

Mit tehetek én, az anya, ha 5 éves fiam jön és kéri: „Anyu! Játsszunk!”? Természetesen megyek és játszom vele.

És a következő pillanatban a szőnyegen hasalva legózunk, leporelló könyvekkel kerítjük körbe a várat, autók sora áll a vár körül, majd jönnek a törökök, stb. És közben mesél és mesél az én kisfiam. Már tudom, hogy mi volt aznap az óvodában, kivel játszott és mit mondott az óvó néni. Szavaiból érződik, hogyan érezte magát aznap, mindent megtudok örömről és bánatáról. És közben lopva ölel, simogat, majd kitörő lelkesedéssel fogadja édesapját, aki szintén lehajol és játszik velünk. Közben hazaérnek a lányaim is, akik ugyan csak szemlélik játékunkat, de jelen vannak, csendesesen beszélgetnek egymással, és ha nagyon figyelek, az ő napjuk is összeáll előttem. És mi csak játszunk... önfeledten... mindent elfelejtve. Ezt jelenti számomra a családi játékot, a családi együttlétet.

Hasonlóan vélekedem az óvodai játékról is. Mit tehet az óvónő, amikor 24 kisgyermekkel van napi több órán át együtt, ismeri, szereti őket, és ők játszani hívják? Mit tehet? Játsszik. Hol az egyikkel, hol a másikkal, hol az egész csoporttal. Autózik, babázik, főzőcskézik, kártyázik, épít, rajzol, stb. Szórakozik és szórakoztatja őket, fejleszti őket és közben maga is fejlődik. Alakul és változik személyisége, empátiás készsége, gyermekismerete.

Szerencsések vagyunk mi óvónők, hogy egész életünkben „legálisan” játszhatunk, hisz ez a „dolgunk”.

Pályázatom megírására elsősorban azért vállalkoztam, mert a gyermeki játék mindig is közel állt a szívemhez. Élvezettel ülök és figyelem őket „fontos” ténykedésük közben, és még nagyobb örömmel veszek részt benne, ha hívnak játszani. Munkámban kifejezésre szeretném juttatni azt, hogy miben hiszek, mi az, amit gyönyörű hivatásomban értéknek tartok a játékkal kapcsolatban.

Másrészt nagy kihívásnak érzek egy olyan témát átfogóan feldolgozni, amelyet előttem a pedagógia nagy emberei, vagy több évtizedes óvónői múltú visszatekintő kollégák már megtettek. Több mint 10 év egyházi fenntartású, katolikus óvodában eltöltött gyakorlattal a hátam mögött és három saját gyermekem nevelése során talán szereztem annyi tapasztalatot, tudást a játékról, az együtt ját-

szásról, hogy pályázatom olvasói – pedagógusok, szülők, érdeklődők – találnak benne új, egyedi, hasznosítható ötleteket, vagy az ismétlés által felelevenített gondolatokat, amelyeket munkájukban vagy otthon, gyermekeikkel eltöltött idejük közben hasznosítani tudnak.

II. A JÁTÉK

*„Csináljon bármit, ami nyitogatja szemét
és eszét, szaporítja tapasztalatait.
Ő azt hiszi, csak játszik.
De mi tudjuk, mire megy a játék.
Arra, hogy e világban otthonosan mozgó,
eleven eszű, tevékeny ember váljék belőle.”*
(Varga Domokos)

A JÁTÉK ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEI

A játék a gyermek legsajátosabb tevékenysége. A gyermek nem csak óvodáskorban játszik, de ebben a korban személyiségének alakulását és fejlesztését elsősorban a játék irányítja. A játékot – éppen, mert a gyermek fejlődésére a legnagyobb hatással van – az óvodáskorúak elsődleges, legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenységének nevezik, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze. A gyermeki játék spontán, szabadon választott, értelmes, minden külső kényszertől mentes, sajátos öntevékenység. A gyermek szabad akaratára épül, benne és általa jut önkifejezésre legtipikusabban és legsokoldalúbban. Örömmérsék kíséri. A játék konkrét, következmény nélküli, gyakorlati tevékenység, amelyben a gyermek személyiségének a környezethez való viszonya tükröződik vissza. A játék tükör, amely sajátosan adja vissza a felnőttvilágból való benyomásokat, élményeket. A játék valóságyszerű, de nem valóságos, nem érvényesek rá a valóság idő- és térbeli korlátai. A játék belső késztetésből táplálkozik, és ez a belső késztetés nem más, mint a gyermek elemi pszichikus szükséglete a játék iránt.

A játéktevékenység során a gyermek belső szükségletei nyernek kielégítést. A testi-pszichés biztonság és az érzelmi biztonság kielégítettsége kihat a gyermek komfortérzetére és a játéktéma gazdagodására is.

A gyermek játéktevékenységi vágya során a mozgásaktivitás szükséglete, a manipuláció iránti vágya is kielégítést nyer. Ennek a szükségletnek a kielégítése azt jelenti a gyermeki játékban, hogy a gyermek szabadon cselekszik, saját tempója szerint tevékenykedik, az igényként jelentkező mozdulatot addig és úgy végzi, ahogy szeretné és ameddig azt örömmérsék kíséri. A játék során a környezetből szerzett változatos és különböző hatású élmények kerülnek feldolgozásra a gyermek érdeklődésének megfelelően.

A játék sok esetben szerepvállalás is. A szerepet a valóság táplálja, amely a játék témájában és tartalmában mutatkozik meg. A gyermek a valós környezetének szerepeiből válogat, olyan kapcsolatokat és viszonyokat formál meg, amelyet a későbbi szocializációs helyzetben sikeresen használni is tud. A szerepek a játék témájából következnek, a játék tartalmát viszont a játék témájának azok a valóságmozzanatai alkotják, amelyeket a gyermek kiemel, amelyek számára fontosak, amelyek a legnagyobb hatással voltak rá.

Az önbecsülés szükséglete a játéktevékenységben a hasznosság, a fontosság, a szükségesség érzését kelti a gyermekben. Ha ez kielégül, akkor a gyermek megéli a kompetencia érzését a játéktevékenység folyamatában. A gyermekben él az a törekvés, hogy hatást tudjon kifejezni a játék folyamatának alakulására vagy a játékban részt vevő társaira. Ha a tevékenység sikeres, akkor örömmel kíséri a gyermek játékát, a hozzáértés pedig a tudás biztonságával jár, önbizalmat ad és további önmegvalósításra serkent.

Az önmegvalósítás szükségletének kielégítése a játékban azt jelenti, hogy a gyermek azt végezze, azzá váljon, ami iránt vonzódik, amit tud. Ez gyakran együtt jár az alkotásvággyal, valaminek a létrehozásával, előidézésével, stb. Az önmegvalósítás lehetősége a megfelelő hely és békés nyugodt légkör; játéktevékenységek kínálata; gazdag élmények biztosítása; érdeklődés kielégítése; kíváncsiság és tudásvágy felkeltése; elegendő és megfelelő játékeszköz elérése; alkotó tevékenység lehetőségének és légkörének biztosításával stb. valósítható meg.

A JÁTÉK OSZTÁLYOZÁSA

A pedagógiai szakirodalomban sokféle felosztást találhatunk. Az osztályozás veszélyét abban látom, hogy túlságosan leszűkít, kategorizál. Én Ranschburg Jenő játék osztályozását vettem alapul, de nem szabad elfelejtenünk, hogy a különböző, egymást követő, egyre fejlettebb játékfajták kialakulásán kívül a régebben kialakultak továbbra is részei lesznek a gyermekek játéktevékenységének, sőt, ezek is fejlődnek, egyre gazdagabbá válnak. Valójában minden játékban megjelenik a gyakorlás, a próbálkozás. Gyakorlás kell a szabály, a szerep megtanulásához, és ilyenkor egy ideig nem a tartalom kifejezése, hanem a működé, a sikeres megoldás öröme hajtja a gyermeket. A játék fejlődésmenetét nagymértékben befolyásolja a felnőtt, a pedagógus irányító tevékenysége is, valamint az a környezet, amelyben a gyermek él.

Ranschburg szerint a játék már meglévő ismeretet igényel a világról. A korai játék lényege az, hogy a mozdulatot, cselekvést, amit már megtanult, gyakorolja a gyermek. A gyakorló játék a 2–3 éves gyermek játéka, kifejlődése azonban a csecsemőkorban kezdődik. Legfontosabb jellemzője a tevékenység, a funkció öröme, ezért a pszichológiában ezeket a játékokat funkciós játékoknak is szokták nevezni. Feladata, hogy az ismétlések során a gyermek a különböző képességeit gyakorolja. Fajtái: a hang- és beszédjátékok gyakorlása, a mozgást gyakorló játékok, a játékszerek és eszközök rakosgatása és játék különböző anyagokkal.

A gyakorló játék a kisgyermek legelső ismereteinek forrása, segítségével a gyermek új problémákat fedez fel, melyek tanulásra készítetik, és ezen keresztül új ismeretek, új tapasztalatok birtokába jut.

Másfél, két éves korban jelenik meg a gyermekkort leginkább jellemző, különös és varázslatos játékkforma, a szimbolikus vagy szerepjáték. Ennek a játékkformának, amely 6–7 éves korig át meg átszövi a gyermek és a külvilág kapcsolatát, két fontos sajátossága van: az egyik a feltevés, a másik pedig a jelképek, szimbólumok használata. Az egyik az „úgy tesz, mintha” érzés, a másik pedig a „valamit valamivel való helyettesítés”. A szerepjáték nem fantáziatévékenység, és nem is könnyű jelentéktelen szórakozás, hanem a világról való gondolkodás sajátosan gyermeki formája. Szerepjátéknak tehát azt a játéktevékenységet nevezzük, amelyben a gyermekek a felnőttek szerepét, tevékenységét és a felnőttek közti viszonylatokat sajátos játékkörülmények között, általánosított formában, képzeletük segítségével és a felnőttek által használt tárgyak helyettesítésére szolgáló játékeszközökkel újraalkotják. Fajtái: tematikus játékok (tényleges szerepjáték), konstruáló, építőjátékok, mesedramatizálás és bábozás, barkácsolás.

A tematikus játék témája és tartalma elsősorban az élményektől függ. Az élmény a környezet gyermekre gyakorolt hatásának szubjektív tükröződése. Ha ezek az élmények belső átéléssel társulnak, akkor jelennek meg a gyermekek játékában és építenek házat, rendeznek be postát, orvosi rendelőt, stb. A tényleges szerepjáték indítéka, értelme a gyermek életében az ismétlés vágya. A gyermekben ellenállhatatlan vágy él, hogy az élet különböző helyzeteit – főként azokat, amelyek számára nyomasztóak voltak, feszültséget ébresztettek benne – megismételje, újra átélje, és ezáltal a kellemetlen élmény szorongató érzelmi szálától megszabaduljon. Az ellenkezője is igaz. Az örömteli, számára jó, szívmengető érzéseket is szívesen éli át újra a gyermek, mert ennek ismételtetése jó érzéssel, örömmérettel tölti el.

A konstruáló, építő játék jellemző mozzanata, hogy a gyermekek kockákból és más játékszerekből, különböző alkatrészekből, anyagokból építményeket, játékszereket, különféle egyéb tárgyakat hoznak létre. A szerkesztő játékok fejlődésében az óvodáskor ideje alatt nagy változás figyelhető meg. Míg a kiscsoportosok tevékenysége az anyagok, építőelemek rakosgatását jelenti (házat építenek a babának, ólat a csacsinak, sok ötletet a mesékből ragadnak ki), addig a középső- és nagycsoportos korú gyermekek már a tényleges szerepjáték részeként, annak szolgálatába állítják a szerkesztő játékot (utazásos játékhoz pl. hajót építenek dobozokból).

A szerepjátékokat gazdagítja, ha a gyermekek irodalmi élményeiket szabadon, kötetlen módon dramatizálják és bábozzák. A mese-, vers- és filmélmények alapján kiválasztott szereplők történéseit vagy a műalkotásokkal való megismerkedéskor szerzett benyomásokat dramatizálva, bábozva a cselekmény logikáját, a szereplők mondanivalóját, hangját, mozdulatait a gyerekek saját elgondolásai alapján játszhatják el.

A dramatizálásban és a bábjátékban a gyermekek közvetlenül nyilvánulnak meg és tevékenységük a környezethez való viszonyukat, az átélt cselekvés vagy történet általuk felfogott tartalmát tükrözi.

Az óvodáskorúak barkácsolásán a gyermekek játékeszköz készítését értjük. Nem egyszerű manipulatív cselekvésről van szó. Az igazi barkácsoló tevékenység folyamán a manuális tevékenységhez intenzív szellemi aktivitás párosul, és olyan eszközök készítését jelenti, amelyeket a szerepjáték folyamán szervesen beépítenek a játékba (pl. liszt-gyurma sütemény készítése a babakonyhában).

A szabályjáték jellemzője, hogy előre meghatározott, pontos szabályok szerint folyik le. A játék lényegét a szabályok adják meg. Ennek megfelelően a gyermek szabad elhatározása nem a játék önkéntes eltervezésére és kivitelezésére, hanem a szabály önkéntes vállalására vonatkozik.

A szabályjátékokat két csoportra oszthatjuk: a mozgásos szabályjátékhoz tartoznak a dalos, mondókás népi játékok, fogócskák, bújócskák, körjátékok, szembekötődők, labdajátékok, mozgásos versenyjátékok. Az értelmi képességeket fejlesztő játékokhoz tartoznak az érzékelést, megfigyelést, figyelmet, emlékezést, problémamegoldó gondolkodást, képzeletet fejlesztő és az ismereteket gyarapító játékok.

III. A JÁTÉK SZEMÉLYISÉGFEJLESZTŐ HATÁSA

*„Ha a kisgyermek szabadon nyúl a tapasztalatokért
– átéli az életet.”
(Bolyai Farkas)*

Az óvodás gyermek játékát úgy ismertük meg, mint saját önfejlődésének eszközét. A gyermek spontán játéktevékenységében rá jellemző sajátos szükségletek keletkeznek, amelyeket a játékban önmaga ki is elégíthet. Az óvodapedagógia a játékot a gyermek alaptevékenységének tekinti, amely a gyermek számára nélkülözhetetlen, amelyben a gyermek utánozza a felnőtteket, tapasztalatokat szerez, rendeződnek ismeretei, viselkedést, magatartást, kommunikációt, együttműködést tanul, fejlődnek érzelmei, testi képességei, értelmi erői, akarati tulajdonságai. Játék közben oldódnak szorongásai, félelmei, teljesülnek vágyai, elképzelései, egyszóval alakul a gyermek személyisége. Ha a játék a gyermek életének nélkülözhetetlen eleme, ha igaz, hogy amelyik gyermek nem játszik, az nem fejlődik, akkor a nevelő kezében a játék a nevelés eszköze kell, hogy legyen. Eszköz, melynek segítségével megismerhetjük a gyermeket, hisz a játék tükör, amely megmutatja mindazt, amit a gyermek nem tud megfogalmazni, amit nem akar elmondani, jelzi a gyermek fejlettségi szintjét, azt, hogy milyenek látja, érzékeli a világot, társait, szüleit, mi foglalkoztatja, miről mit

gondol, stb. A játék tehát a nevelés, a fejlesztés eszköze. És hogy hogyan, miként használjuk ezt az eszközt a személyiségfejlesztés terén? A továbbiakban ezt fogom kifejteni.

Mindenekelőtt fontosnak tartom azt, hogy a fejlesztésre való törekvés sohasem jelentheti a gyermeki játék intimitásának megtörését vagy folyamatának megakasztását, sem az óvónő rátelepedését a gyermek játékára, sem pedig azt, hogy a gyermekek igényét elnyomva elképzeléseinek feladására kényszerítjük őket.

A játék a gyermek egész személyiségére hat, a tanulás, a személyiségfejlődés számtalan lehetőségét hordozza magában.

A GYAKORLÓ JÁTÉK

A gyakorló játék során a véletlen mozgásból, cselekvésből fakadó siker ismételésre készíti a gyermeket és ezek az újraismétlések nagy örömet jelentenek számára.

A **mozgásos gyakorló játékokban** a gyermek a játékos mozgást ugyanabban a formában ismételteti, s közben ismerkedik saját testével, testi képességeivel. Közben testsémája fejlődik, ismerkedik testrészeivel. Nagymozgásainak fejlődése ebben a korban – különösen 3-4 éves korban – domináns.

A **manipulációs gyakorló játékokban** a gyerekek építőelemeket rakosgatnak egymás mellé, fölé, autókat húzigálnak, kavicsot dobálnak, stb. E tevékenység közben a gyermek ismerkedik az őt körülvevő világgal, annak tárgyival. Megismerkedik az anyagok tulajdonságaival, matematikai ismereteket szerez. Közben a gyermek szem-, kéz- és láb-koordinációja, vizualitása, memóriája, finommozgásai fejlődnek.

A **verbális gyakorló játékokban** egy-egy szótagot, szót, dallamot, mondókát, verstöredéket ritmikusan ismételtetnek a gyermekek. Ez a játék ritmusérzéküket fejleszti, és nagy jelentősége van a beszédgátlások megelőzésében.

Összefoglalva: a gyakorló játék során fejlődik az egyensúlyérzék, a mozgás, a szem-, kéz- és láb-koordináció, a kintartás, a figyelem és az egyéb akarat tulajdonságok. A tárgyak, eszközök tulajdonságainak megismerése, a velük végzett mozgások fejlődése e játékok legfontosabb nevelőértéke. A gyakorló játék a legkisebb gyermekek első ismereteinek egyik forrása. Kísérője az „aha-élmény”, a hirtelen felfedezés öröme. A gyakorló játék jelentősége abban van, hogy keretei között alakulnak ki az olyan pszichikus tulajdonságok, amelyek a személyiség további fejlődésére döntő hatással vannak.

A SZEREPJÁTÉK

A tényleges szerepjáték mintegy kinő a gyakorló játékból. Eleinte a cselekvés, a manipuláció a lényeges, fokozatosan jut el a gyerek egy szerep végigjátszásáig. Közben tanulja a felnőttek világát, mintegy hidat épít magának a felnőttek

világa felé. A játékban erősödnek meg azok az erkölcsi és intellektuális érzelmek, melyek a későbbiekben a társadalmi együttélés alapjaivá válnak.

A gyermek először a játékban gyakorolja a társadalmi tapasztalatokat, szubjektív módon reprodukálja környezetének életét, a felnőttek cselekedeteit, egymáshoz való viszonyukat, részvételüket a társadalmi életben. Fejlődik a gyermek gondolkodása, problémamegoldó képessége, kreativitása, beszéde, fejlődik képzelete egy-egy kitalált történet eljátszásával, szervezőkészsége a játék megszerzésével, empátiája a társak érzelmeinek elfogadásával, elgondolásaik megértésével. Mindez fejleszti alkalmazkodóképességét és kommunikációs képességét is. A játék közben közösen felállított szabályok fejlesztik önuralmát, akaratát, szabálytudatát, erkölcsi érzékét. Szerepjáték közben gyakorolják szerzett ismereteiket és újakat (pl. matematikai, környezetismereti) tanulnak egymástól.

A **konstruáló, építő játék** közben a gyermekek különböző játékszerekből összeraknak, létrehozhatnak valamit. Közben a gyermek átéli az alkotás örömét, fejlődik kreativitása. Tanulja és tapasztalja a rész-egész viszonyát, megtanul tervezni, szerkeszteni. Fejlődik megfigyelőképessége és gondolkodása, szem-kéz koordinációja, finommotorikája. Építés közben rengeteg matematikai információ birtokába jut. A szerep- és konstruáló játéknak tág teret engedve és változatos feltételeket teremtve, elősegítjük a beszélő magatartás fejlődését is. Az anyanyelvi nevelés céljainak és feladatainak megvalósítása szolgálatában fokozatosan és pedagógiai tudatossággal tudjuk felhasználni a bábót, mint eszközt, a bábjátékot és dramatizálást, mint módszert, amely a gyermek érzelmi, esztétikai, értelmi és erkölcsi nevelését, kreativitását, a gyermek egész személyiségét fejleszti.

A **bábozás** elősegítheti az óvodába való beilleszkedést és a különböző szociális problémák megoldását is egy-egy gyermeknél. A bábok mögé bújva lehetősége van a gyermeknek önmegvalósításra, a közös bábozás hat a társas kapcsolatok alakulására. A bábozás közben felelevenített élmények hatására fejlődik emlékezete, a kitalált történetekkel pedig fantáziája. A bábozás során fejlődik beszéde. A fejlesztés szempontjából nagy jelentősége van a hangutánzásnak és a különböző érzelmi állapotok hanglejtéssel, hangszínnel, a beszéd gyorsaságával való kifejezésének.

A **dramatizálás** szoros kölcsönhatásban áll a bábozással. A bábozás személyiségfejlődésre gyakorolt hatásán túl ki kell emelnem, hogy a dramatizálás a mozgáson, látványon és beszéden alapul, a gyermekek a saját vagy irodalmi élményeiket játsszák el kötetlen módon. Mozgásfejlesztés terén lényeges lehet az állapotokat utánzó mozgás és a különböző emberek és személyiségek kifejezése mozgással is. Fejlődik testsémája, térészlelése, valamint szókincse, beszélő kedve.

A **barkácsolás** nagyon változatos tevékenységet biztosít a gyermekek számára (pl. vágás, tépés, ragasztás, hajtogatás, festés, varrás, szövés, fonás, szögelés, fűrészelés, stb.). E tevékenységek közben a gyermekek rengeteg ismeretet és tapasztalatot szereznek az anyagok tulajdonságairól, megmunkálhatóságáról, kü-

lönböző technikákat ismernek meg. Munka közben átélik az alkotás örömét, fejlődik kreativitásuk, alakul társas kapcsolatuk.

A SZABÁLYJÁTÉK

A szabályjáték nevelőértékének mindenekelőtt a szabály a hordozója, ezt egészíti ki a játék tartalma. A játékszabályok tartalmuknál fogva önmagukban széles skáláját adják a nevelési lehetőségeknek. Az **értelemfejlesztő játékok** között szinte valamennyi értelmi erő fejlesztésére találunk megfelelőt, így fejlődik a gyerekek logikus gondolkodása és matematikai ismerete is.

A **mozgásos játékok** is változatosságukkal biztosítják a mozgásszervek sokoldalú fejlődését. A szabályjátékok egy része hozzájárul az érzékelés, a tapintás, a hallás fejlesztéséhez, az ismeretek felidézéséhez szükséges készségek megszilárdításához.

Az ügyességi versenyjátékok erőkifejtést igényelnek, egyben energia is felhasznál, és mindez többek között a testi fejlesztést szolgálja.

A szabályjáték alkalmas az akadályok legyőzésére, az akarat, a kitartás, a koncentráció, az önuralom, az önismeret, a türelem, a tolerancia erősítésére. A játék nevelőértéke többek között abban van, hogy a résztvevők megtanulják kulturáltan fogadni a győzelmet és a kudarcot. A szabályjáték mindegyik csoportja hozzájárul a gyermekek közötti kapcsolat erősítéséhez, képet kapnak önmaguk és társaik tulajdonságairól.

ÖSSZEGEZVE

A gyermek játéka létforma, fejlődésének alapja. Játékának megfigyelése közben képet kaphatunk ismereteiről, élményeiről, mozgásigényéről, beszédképességéről, szociális és értelmi fejlettségének egészéről. A gyermek játéka tehát személyiségének tükrözője, személyiségfejlődésének alapja.

Az előbb leírtak alapján leszögezhetjük tehát, hogy minden játék fejleszt, amivel a gyermek naponta tevékenykedik. A teljesen egyszerű, hétköznapi játékoknak is van fejlesztő hatása, ugyanúgy, mint a speciális fejlesztő játékoknak. Bármilyen játékot, eszközt vesz kézbe a gyermek, bármilyen kör-, társas-, építőjátékot játszik, mindennek érvényesül a fejlesztő hatása. Ez a hatás érhető tetten az értelmi, érzelmi, szociális és mozgásfejlődés terén, és ez a hatás szolgálja spontán az iskolára való előkészítést.

IV. A JÁTÉKBAN JELENTKEZŐ ÚJ VONÁSOK

*„A szépség mindenütt ott van,
nem rajta múlik, ha nem vesszük észre.”*

(Roden)

A mögöttünk lévő századot nyugodtan nevezhetjük a játék századának is. A század első évtizedei érlelték meg a játék tudományos rangját, a későbbi évtizedekben pedig a különböző tudományok segítségével hívásával keresték a játék helyét a gyermek életében, illetve a játék lehetséges felhasználását a nevelésben.

Köztudott, hogy gyermekeink játékaik ma már nem ugyanazok, mint akár néhány évtizeddel ezelőtt voltak. Ismert és valaha nagyon népszerű játékok tűntek el a gyermekek által kezdeményezett játékok sorából, néhány játék új könnyűben jelent meg, s végül az addigiaktól teljesen eltérő új játékok születtek és születnek folyamatosan. Az erőteljesen felgyorsult változások hatalmas intenzitással hatnak a játéokra.

A termelőmunka legnagyobb része kiszorult a gyermekek közvetlen környezetéből. Helyette a szolgáltató iparágakkal találkoznak a gyermekek a leggyakrabban (közlekedés, kereskedelem, orvosi ellátás, posta, stb.).

Hasonló változások zajlottak le a felnőttek társadalmi életével összefüggő szokások területén is. A társadalmi események közül éppen a gyermekeknek is élményt adó események tűntek el, változtak meg (esküvő, lakodalom). Egyedül a vallásos ünnepek némelyike vészelte át az elmúlt évtizedek változásainak romboló hatását.

Szintén veszített varázsából a természet is, mint élményforrás. Elsősorban azért, mert a természet közelsége megszűnt a gyermek mindennapi életének része lenni. Ugyanez a helyzet a társadalmi eseményekkel, az ünnepi szokásokkal, a neves napokhoz kapcsolódó rituálékkal is. (Szerencsés helyzetben vannak a katolikus oktatási intézmények, mert az egyházi év ünnepeihez kapcsolódó eseményeket, népszokásokat szervesen bele tudják illeszteni gyermekeik mindennapjaiba – óvodában elsősorban a játékon keresztül).

Az előzőekhez hasonló átrendeződés ment és megy végbe a családok otthoni szokásaiban, életvitelében. Az egyértelműen kimutatható befelé fordulás nem csak a társadalmi események, a közös rendezvények iránti érdeklődés csökkenésében jut kifejeződésre. A családon belüli mindennapi életszokások is módosultak. A közös családi együttlétek helyett előtérbe került a családtagok egyéni programja. A gyerekek otthoni tevékenységi köre beszűkült, azon belül a televízió és az innen szerzett közvetlen információk szerepe nő, csökken a szülőkkel közösen végzett tevékenységek lehetősége.

A nagy technikai forradalom is kezdi átrendezni a játékkal kapcsolatos eddigi képet. A mikroelektronika, a játékgépek, a mobiltelefonok soha nem látott új játéklehetőségeket nyitnak meg a gyermekek előtt. A szülők számítógépe nem

egy gyermeknek legalább annyira élvezetes szórakozás, mint amennyire komoly munkaeszköze a felnőtteknek. A játékban a média közvetítésével mindinkább erősödik a nemzetközi jelleg. Gondoljunk a tévé vagy a mozi népszerű figuráira, a videokazettákra, a más országok gyermekeinek élményanyagából táplálkozó játékszerekre.

Erőteljes differenciálódás figyelhető meg a gyermekek játékszokásai és játéklehetőségei között. Vannak gyermekek, akiknek játékrepertoárja igen széles, sok és drága játékuk van, míg másoknak alig jut életkoruknak megfelelő játékszer. Igen nagy az eltérés a mozgásos játékok terén is. A gyermekek szabadtéri játéklehetőségei drámaian korlátozódtak, főleg a városokban (a közbiztonság állapota, a játszóterek elhanyagoltsága miatt).

Egyértelműen tapasztalható a játszásra fordított idő rohamos csökkenése is. Gyermekeinknek egyéb elfoglaltsága miatt nincs idejük az elmélyült, kitartó játéokra. Teljesen elenyésző számban találkozhatunk csak játékeszköz készítéssel (babaruhavarrás, autóbarkácsolás, stb.).

Azt is tapasztalhatjuk, hogy az óvodai gyermekcsoportok létszáma a törvényi keretet nem ritkán túllépi, s így a gyermekekben a személyi zsúfoltság állandósult feszültsége lép fel. Az állandó helyhiány és egyéb körülmények miatt az agresszivitás és a konfliktusok is állandósulnak gyermekeink között.

A gyermekek játékában érzékelhető a technikai érdeklődés fokozódása. A kész játékszerek aránya növekszik, a modern eszközök beépülése a játékba új szintet visz a gyermek tevékenységébe, de el is laposítja azt.

Egyre elterjedtebbé és közhasználatúvá vált a fejlesztő játék fogalma az óvodában és otthon is. Ezek eleinte egyértelműen drága, részfunkciókat fejlesztő, kifejezetten foglalkoztatási célból a gyermekek oktatására szolgáló játékok voltak. E játékok megjelenésével felborult a játékról – a szabad játékról, az irányított játékról, a fejlesztő játékról – vallott nézetek sora. A fejlesztő játék hívei magasztalták ezen eszközök előnyeit, a spontán játék hívei védelmezték a szabad játékhoz való jogot és igényt.

Az említett változások több szempontból is érintették óvodánkat. Helyi Óvodai Nevelési Programunk kidolgozásakor ennek hatásait is figyelembe véve fogalmazzuk meg céljainkat, terveinket a játékra vonatkozóan is.

V. ÓVODÁM RÖVID BEMUTATÁSA

*„Foglalkozzunk meleg,
sugárzó szeretettel a gyermekekkel,
s akkor ők csodára képesek.”*
(E. Fromm)

A szombathelyi Egyházmegyei Óvoda 1996 augusztusában alakult 4 csoporttal. Az óvodába 100 kisgyermek jár a városból és a környékbeli településekről. Az ökumenikus szemlélet értelmében református és evangélikus gyermekek is járnak hozzánk, de a katolikus vallásúak vannak többségben. Különbséget a gyermekek között nem teszünk, de a vallások különbözőségét tiszteletben tartjuk. A hozzánk beíratott gyermekek kivétel nélkül mind részesültek a keresztségben. Gyermekeink családi helyzete jó, veszélyeztetett gyermekünk nincs. A hátrányos helyzet általában anyagi gondokra vetíthető vissza, egyre több a nehezebb körülmények között élő család. Óvodánk – jellegéből adódóan is – nagyobb figyelmet fordít e családok segítésére. A szülők komolyan veszik szülői feladatukat. Odaadó, szeretetteljes légkörben, hittel, türelemmel nevelik gyermekeiket. Ez nagyban megkönnyíti a mi pedagógiai, nevelő munkánkat is. Jó a kapcsolat a szülők és az óvónők között.

Helyi Nevelési Programunk 1996-ban készült el. A programban leírtak tükrözik a gyermekekről vallott nézeteinket, céljainkat és feladatainkat. Gyermekeképünk: *„A keresztény ember számára a gyermek Isten ajándéka, az élet folytonosságának láncszeme. Az Isten adta természet és erkölcs törvényei szerint lép életbe, és az Isten adta törvények szerint kell belőle embert fejleszteni.”* (Dr. Marczell Mihály)

Szeretnénk, ha a nevelési programunkban összegyűjtött gondolatok segítségével gyermekeinkből jobb embereket és ezáltal nagyszerű keresztényeket nevelhetnénk. Tudjuk, hogy ez csak a meghitt családi kör, a bizalommal teli óvodai lét és az Isten kegyelméből lehetséges.

Óvodánk katolikus szellemben neveli gyermekeit. Mind a játék, mind az egyéb tevékenységek terén a keresztény katolikus értékrendet szeretnénk közvetíteni és beépíteni gyermekeink személyiségébe. A katolikus naptári év eseményeit, valamint a néphagyomány, népszokások jeles napjait figyelembe véve tervezzük óvodai programjainkat. Mind a vallási nevelés, mind a hagyományörzés terén a gyermekek természetes kíváncsiságára építünk. Érdeklődésüknek és életkoruknak megfelelően az egyházi ünnepekhez és a jeles napokhoz igazodva megismertetjük velük a magyar nép hagyományait, ünnepeit, szokásait, hangulatvilágát, mely gazdag és változatos cselekvést nyújt, valamint szervesen beépül gyermekeink játékába.

Csoportom a Nap nevet viseli. Jelenleg részben osztott nagycsoportként működünk, harmadik éve együtt. Csoportlétszámunk ideális, 24 kisgyermekünk

van. Fele-fele arányban lányok és fiúk, középsős és nagycsoportos korúak. A gyermekek kedvesek és szeretetre méltóak, napról-napra érzem, hogy szeretetem irántuk egyre mélyebb.

Mindegyikőjüket máshogy, más ok miatt szeretem, fogadom el, és ahogy ők változnak, alakulnak, fejlődnek általam, én úgy változom, alakulok, fejlődöm általuk.

Csoportszobánk tágas, világos, hozzá kapcsolódik a mosdó és az öltöző. Udvari részünkön árnyékos és napos, füves és kavicsos hely is található, mászókával, hintával, homokozóval. Miután óvodánk a város központjában van, így bő lehetőségünk van a természeti és társadalmi környezetünk megismerésére.

Természetesen egy csoport életét a két óvónő és a dajka együttes munkája határozza meg. Óvónő kolléganőmmel szeretnénk a gyermekeket hasonló nevelési módszerekkel közösen, jól nevelni. Így munkámban – bár saját gondolataimat vetem papírra – kolléganőm nézetei is visszatükröződnek.

VI. AZ ÉN VILÁGOM – A GYERMEKEK VILÁGA

*„Keresem minden gyermek titkát és kérdezem:
hogyan segíthetnék abban, hogy ÖNMAGA lehessen.”*
(Janese Korczak)

A JÁTÉK, AHOGY ÉN LÁTOM

Számomra a játék: **szabad játék**. A külső kényszertől mentes, önkéntes, szabadon választott, élményekből táplálkozó, örömezzéssel járó, feszültségektől szabaduló, „azt csinálom, amit akarok” tevékenység. Minden megoldódhat úgy, ahogy álmaimban látom, vagy emlékemben szerepel. Elvárásolt világ, fantázia és ábrándozás. Ezt jelenti számomra a szabad játék. Amelyik az egyik pillanatban elkezdődik, majd hirtelen befejeződik. Mindezzel együtt részben elfogadom azt a – a szakkönyvek által leírt – felosztást, mely az óvodai játékot két csoportra osztja, de kiegészíteném az én harmadik játékfajttal.

Az egyik játék az **igazi játék**, ami a gyermekek spontán játéka, s ahol a feladat a tudatos megengedő, támogató, biztonságot adó jelenlét. A háttérből biztosítom a játékhoz szükséges időt, helyet, eszközt, lehetséges partnerként vagyok jelen, és minden esetben tiszteletben tartom gyermekeim játékát, és csak a legszükségesebb esetekben (segítségkérés, veszély, játékeszköz rongálása, stb.) avatkozom be. Ha nem így tennék, akkor megakadályoznám a játéktevékenység kibontakozását, elterelném őket saját céljaiktól, meggátolnám őket ön-megvalósításukban.

A másik játék az **általam kezdeményezett játék**, amelyet saját elképzelésem szerint indítok el, és a gyerekek szabadon maguk viszik és alakítják tovább a té-

mát, a tartalmat. Játék ez is a javából, mert az önkéntes részvételen túl itt sem a végeredmény, a tanulás, a fejlesztés, a hasznosság a fontos, hanem maga a játszás. Ugyanakkor olyan témák is előkerülhetnek, amelyekre a gyermekek maguktól nem is gondolnak, pedig csak közös élményeinket kell előhívni. A kísérő és kiegészítő dalokkal, mesékkel, mondókákkal, mozdulatokkal vagy ábrázolási fogásokkal pedig esztétikai, erkölcsi, értelmi többletet kapnak.

Szerintem a játékok harmadik fajtája az ún. **fejlesztő játék**. Akár elfogadjuk, akár nem, akár játéknak hívjuk, akár nem – van létjogosultsága a gyermekek életében.

Az előző fejezetben említett változások miatt egy sor új feladat hárul az óvodákra. Mindenekelőtt számolnunk kell az óvodába érkező gyermekek igen eltérő élményanyagával, játszási szokásával, játékfeltételeivel. Tudom, hogy a szabad játék az igazi, valódi játék, de különféle okok (társadalmi változások, új játékeszközök stb.) miatt egyre elterjedtebb lett a fejlesztő játékokkal való foglalatosság. Kár lenne azt mondanunk, hogy mindenféle játékos képességfejlesztés haszontalan és elítélendő lenne. Gondoljunk csak bele, hogy milyen nagy öröm a gyermeknek az óvó nénivel való közös játék, izgalmas együttgondolkodás. Miért baj az, ha az óvónő tudja, hogy mire jó a gyermeki játék, mint alakul és változik a kisgyermek játéka közben, és ebben hogy és miként segít a játék? Csak a helyes egyensúlyt kell megtalálni a játék és a képesség-, személyiségfejlesztés között.

Tapasztalatom szerint a gyermekek kötetlen, szabad játékidőben minden külső kényszer nélkül, szabadon választva nyúlnak ezekhez a fejlesztő játékokhoz és az együttjátszás, versengés – amely a társas kapcsolatok alakulására nézve sem elhanyagolható – határtalan jókedvet és örömet okoz számukra.

FELADATAIM A JÁTÉK SEGÍTÉSE ÉRDEKÉBEN

Ahhoz, hogy csoportunkban az előzőekben felsorolt bármelyik játékfajta kialakulhasson, nyugodt mederben folyhasson, **a játék feltételeit** kellett a csoporthoz, a szobához, a napirendhez és főleg a gyermekekhez igazítanunk. 24 kisgyermek – mindegyik más. Más a jelleme, temperamentuma, játékélménye, családi szokásai, stb. Máshogy viszonyulnak társaikhoz, az óvó nénihez. Ezért első feladatunk az volt, hogy kiscsoportban a gyermekmegfigyelések és játéktevékenységek elemzéséből leszűrve megteremtjük a **helyet és az eszközöket** a játéknak. (A hely biztosítása tulajdonképpen akár lehet hibás gondolat is, hiszen a játék színtere az egész óvoda, az udvar, a csoportszoba területe.) Így lett kuckósított a termünk. Van kialakított babaszobánk, konyhánk, fodrászos és bábsarkunk, kockázónk és meseszőnyegünk. Középen helyeztük el az asztalokat, az ablakok elé pedig a játéktartó polcok kerültek. A játékeszközöket folyamatosan, az életkoruknak megfelelően vettük elő. Nem raktunk ki soha többet, mint amit, úgy gondoltuk, hogy még átlátnak, elővesznek és használnak játékuuk kibontakoztatásához.

A zsúfoltság, a játékdömping zavarólag hat gyermekeinkre, nem tudnak dönteni, választani a játékeszközök között, és ez gátolja a játék kibontakozását. Az élmények hatására kerülnek elő a boltos, postás, orvosos játék kibontakoztatásához szükséges eszközök folyamatosan nagycsoportig. Természetesen ezek az eszközök elérhető, jól látható helyen vannak, és bármikor használhatják a gyerekek.

Nagyon szeretek barkácsolni, és örömmel készítek kiegészítő eszközöket, játékot előmozdító tárgyakat gyermekeimnek, így nálunk külön hagyománya van a „barkács-saroknak”. Szerintem ez is a játék egyik fajtája, mégpedig nálunk – a most már nagycsoportban – igen népszerű fajtája. Minden eszköz, alapanyag, „dolog” megtalálható itt, amiből „valamit” lehet készíteni, és amit később örömmel visznek a kockázóba, boltba, konyhába vagy haza.

Az **idő** – mint játékfeltétel – megteremtése állandó problémát jelent számomra. Úgy gondolom, hogy a gyermeknek egész nap játszania kellene, hisz „ideje” a gyermek óvodai életében legfeljebb az evésnek, alvásnak, érkezésnek és távozásnak van. A játéknak nincs. Az mindig elkezdődhet és abbamaradhat, lefolyása széles és határtalan. Óvodánkban azonban – szülői és fenntartói kérésre – nagyon sok a délelőtti időre eső gyermekeket érintő program (hittan, német nyelvű játékos foglalkozás, játékos tornafoglalkozás, logopédiai foglalkozás). Sajnos a szülők még mindig úgy gondolják, hogy már óvodáskorban el kell kezdeni gyermekük „felkészítését az életre”, és így minden alkalmat kihasználnak arra, hogy gyermekük nyelvi, mozgásos fejlődése gyorsabb ütemben történjen. Ezért kolléganőimmel megbeszélve mindenfajta külön, csoporton kívüli tevékenységet a napirendben közel azonos időpontra tettünk, és így a programokban részt vevő gyermekek tudják, hogy körülbelül meddig tart számukra a játék és mikor „kell” menniük egyéb elfoglaltságukra. Ahhoz azonban, hogy gyermekeink játéka nyugodt feltételek mellett alakulhasson, a szülőket is partnerré kellett fogadnunk.

SZÜLŐK, CSALÁD ÉS JÁTÉK

Ajtónk mindig nyitva áll a szülők előtt, igyekszünk folyamatosan információkat adni csoportunk életéről, eseményeiről. A hagyományos kapcsolattartási formákon kívül a közös ünneplések, kirándulások, adventi koszorúkötések, hittanfoglalkozások is megtalálhatók, ezzel szeretnénk elérni azt, hogy minden szülő érezze, hogy amit teszünk, azt gyermekeik, azok harmonikus fejlődése érdekében tesszük. Ezekben az alkalmakon a szülőket is nevelhetjük, szemléletüket formálhatjuk és gyermeknevelési tanácsokat is adhatunk.

Rendszeres téma a szülői értekezleteken a játék. Sok szülő nincs tisztában a játék nevelő, fejlesztő erejével, valamint a játék összetartó erejével családon belül. Hangsúlyoznunk kell a játék, a közös játék fontosságát. Kérjük a szülőket, hogy törekedjenek az örömteli, bensőséges kapcsolat kialakítására a gyerme-

kekkel történő, minél gyakoribb együttjátás során! Külön hangsúlyoznunk kellett, hogy a játékeszközök értéke nem attól függ, hogy mennyibe kerül, hanem hogy azt a gyermek mennyire tudja hasznosítani játéka során. Nem a mennyiség a fontos, a kevés is örömet okoz gyermekeinknek, ha azzal nem egyedül, hanem közösen játszanak.

A közös barkács-délutánokon barkácsolunk, játékot, ajándékot készítünk. Kirándulásokat, közös nagycsaládi programokat is szervezünk. Ezek a délutánok oldott, kellemes hangulatban telnek, közben alkalmat teremtünk egyéni beszélgetésekre, véleménycserékre. Jó alkalmak ezek a családok mélyebb megismerésére, láthatjuk a szülő-gyermek kapcsolatát, a szülők nevelési stílusát stb. A nyílt napoknak mindig nagy sikere van. Tapasztaljuk, hogy az óvodában gyermekével együtt játszó szülő szinte maga is gyermekké válik ezekre a délelőttökre, délutánokra.

Külön fel kell hívni a szülők figyelmét a televízió káros hatására. Tévedés ne legyen, nem a televízió ellen beszélek! Jelen van életünkben, és a jól megválasztott, a gyermekek életkori és egyéni sajátosságainak megfelelő rajzfilmek, természeti filmek még hasznukra is válhatnak. Én kifejezetten a szelektálás nélküli tévénézés ellen vagyok, amely személyiségromboló hatása mellett a családi életre is káros befolyással van és óvodai mindennapjainkra is hatványozottan rányomja bélyegét (durvaság, félelem, nyugtalanság, feszültség).

Úgy gondolom, hogy a játék legfontosabb színtere a család. Az óvoda a családi nevelést kiegészítve szolgálja a gyermek fejlődését. Nekünk óvónőknek állandóan felkészültnek, repertoárunkban gazdagnak kell lennünk, hogy gyermekeink önfelelt, elmélyült, nyugodt, feloldó játéka kibontakozhasson, személyiségük fejlődhessen. Magatartásuknak – akár szülőről, akár óvónőről van szó – példaértékűnek kell lenni mindig, minden körülmény között. Csak ez jelenthet biztonságot és nyugalmat a gyermekeknek.

VII. JÁTÉKGYŰJTEMÉNYEM

*„Az ismeretlen megismerési vágya,
az új megismerésének kiindulópontja a csodálkozás.
Minden érdeklődés az érzelmekben gyökerezik.”*
(Platon)

A vallásos nevelés áthatja óvodánkban az egész évet, mindennapi tevékenységeinket. Az éves nevelési, oktatási programot átszövik az egyházi ünnepek, a keresztény élet. Arra törekszünk, hogy a gyerekek személyiségébe tartósan beépüljön a keresztény szellemiség, s ezt igyekszünk játékos formában megvalósítani. Fontosnak tartjuk a sokrétű ismeretszerzést, hogy játékos formában, gyakorlati tapasztalás útján fejlődhessenek gyermekeink.

Népünk kultúrájára leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk legnagyobb múltú elemeit elsősorban a magyar néphagyományokban találjuk meg. Törekednünk kell arra, hogy gyermekeinknek minél több alkalma legyen az élményszerű megismerésre, a cselekvő és alkotó részvételre, hogy az érzékelésen, észlelésen, érzelmi nevelésen és a játékon keresztül jussanak el a néphagyományok megismeréséig. A népszokások játékanak célja a jeles napi, ünnepi szokások megismertetése mellett a népszokások hű felelevenítése, hogy a gyerekek érezzék a hétköznapi és ünnepek váltakozását, ritmusát, éljék át a hagyományos ünneplést az ünnepekhez tartozó jókívánságok, köszöntők, dramatikus népszokások megismerése által.

Az előzőekben leírt ismeretek és tapasztalatok alapján – a három év folyamán mindig hozzátéve az élmények, események hatására előkerült új témát és az ehhez kapcsolódó tartalmi gazdagodást – állítottam össze játékgyűjteményemet. A gyűjtemény egy tulajdonképpeni keretgyűjtemény, amely több éven keresztül használható, kiegészíthető és változtatható a gyermekek igényeinek és életkoruknak megfelelően. Ebben havonkénti lebontásban az átélt élményekhez, eseményekhez, az adott hónaphoz vagy évszakhoz, az egyházi év ünnepeihez és a néphagyományokhoz kapcsolható, illeszthető játékok találhatóak.

Munkánk során együttműködünk óvodánk hitoktatójával. Az ő segítségével állítottam össze a táblázataimban megjelenő beszélgetés, elmélkedés témáit, valamint a játékgyűjtemény első részét, amely a vallásos nevelést célzó játékokat, a jeles napi népszokások játékeit (népi gyermekjátékok, mozgásos, ügyességi játékok, szituációs játékok, bábozás, dramatizálás, stb.) tartalmazza.

A táblázatok másik részét a kötetlen játékidő kezdeményezései, szabadjátékai alkotják, amely játékok kapcsolódhatnak a jeles napok eseményeihez. Az énekek, dalos játékok, versek, mesék, mondókák, a vizuális nevelést szolgáló tevékenységek, a külső világ tevékeny megismerését célzó ténykedések arra valóak, hogy az érdeklődést felkeltve, a motivációt életben tartva új ötleteket, képzeleti képeket hívjon elő, segítve így a játék kibontakozását és továbbfejlődését. Ezen anyagok

összeválogatása minden óvónő egyéni feladata. A folyamatosan megjelenő verses, mesés, barkácsolós válogatások lehetővé teszik repertoárunk állandó bővítését, változtatását, így szinte minden ismétlődő játék új tartalmi gazdagodást kaphat.

Óvodánkat ugyanolyan életkori sajátosságokkal, igényekkel rendelkező gyermekek töltik meg nap mint nap, mint városunk bármely óvodáját. Így játékaink témája közel azonos. Nekünk, óvónőknek az a feladatunk, hogy a szülőkkel együttműködve törekedjünk arra, hogy a Jézus iránti szeretetet, a vallásosságot, a kereszténység szellemiségét gyermekeinkbe tápláljuk. Ezt legkönnyebben játékba ágyazottan tehetjük meg. A tartalom kibontásánál mindig arra törekszünk, hogy az egyházi év jeles napjai új, mélyebb tartalommal töltsék meg játékaikat, és ezekben gyermekeink hite, szeretete, gondolatai és ismeretei visszatükröződjenek.

SZEPTEMBER (SZENT MIHÁLY HAVA)

A szeptember az ismerkedés, az újra egymásra találás időszaka. Sokat tartózkodunk az udvaron. A mozgásos játékok mellett (fogócska, bújócska, hintázás, mászóház, labdázás) vizes játékokat (pancsolás, sarazás, buborékfújás, horgászás, homokvárépítés) játszunk. Eljársuk a napozást, a nyári élményeket, sátorozást. A csoportszobában ismerkedős, barátkozós játékokat játszunk babákkal és egymással. Vendégségbe hívjuk a babákat és a szomszéd óvodai csoportot. Főzőcskézünk, terítünk, születésnapot ünnepelünk.

A kirándulásokon faleveleket, ágakat, terméseket gyűjtünk. Ezekből gesztenyeóvodát, állatokat, állatkertet, farmot készítünk. Az udvaron a gesztenyegyerekek utcáját elkészítjük a homokozóban. Terméscsaládokat, dobozokból, kartonokból babaházat építünk. Rongybabákat készítünk és ezeket bevonjuk a családi játékokba.

Ellátogatunk a piacra, s a látottakból ihletet merítve piacos, kofás játékot játszunk. Liszt-gyurma gyümölcsöket, zöldségeket készítünk, dobozból vagy falapokból pénztárgépet, mérleget, pénzt gyártunk és az otthonról hozott portékákat is bevonjuk a játékba. A piacon vásárolt árukból a konyában sütünk-főzünk, vendégséget, búcsúi lakomákat tartunk.

Szent Mihály napjának közeledtével elmegyünk birkát terelni. Az udvaron ügyességi játékokkal tesszük próbára gyermekeink erejét, kitartását, ügyességét. A csoportszobában agyagból juhakolt készítünk és a kockázóban állatfarmot, istállót, állatkertet építünk. Kukoricatorzsából, csuhéból, gesztenyéből, dióból, krumpliból, termésekből, zöldségekből, gyümölcsökből különböző állatokat készítünk. A kirándulás emlékét felidézve közlekedéses, utazásos játékot játszunk, székekből, asztalokból, dobozokból autót, vonatot építünk és kirándulás játékot játszunk.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Szeptember 1. Tanévkezdés	Veni Sancte Templomlátogatás	Az összetartozás élményének és érzésének erősítése. A Mennyei Atya gondviselő szeretetének hangsúlyozása. <i>Együtt lenni jó...</i> <i>Ég a gyertya ég...</i> <i>Kicsi vagyok én...</i>	Barátkozás, ismerkedős szituációs játékok bábbal, babákkal, egymással. Közösségalkotó és fejlesztő játékok (1)
Szeptember 8. Kisboldogasszony Fecskebúcsúztató Dióverő nap Vetőnap Búcsúnap	Kirándulás a családokkal	Természet- és környezetvédelem Állatvédelem A mi szép világunk Isten ajándéka. Az élővilág, a pici magból kibontakozó élet Istennek köszönhető. <i>Csillagoknak teremtője...</i>	Tündéres, királylányos mesék (2)
Szeptember 21. Máté napja Búzavető nap Őszi piac hete	Piaclátogatás		Búzavető játék (3) Bőségszaru készítése (4)
Szeptember 29. Szent Mihály napja	Pásztor-ünnep Halászünnep	Szent Mihály az angyalok vezére. Mindannyian Isten gyermekei vagyunk. Isten országában mindenki egyformán fontos.	Báránys játékok (5) Jó pásztor játék (6) Szeretetháló játék (7) Halász, horgász játékok (8)

OKTÓBER (MINDSZENT HAVA)

Október az őszi kirándulások, szüretetek, gyűjtögetések hónapja. A kukorica-fosztást követően csutkaangyalokat, csuhébabákat készítünk, amelyekkel bibliai történeteket, a jeles napok témáihoz kapcsolódó történeteket játszunk el. Dióból és dióbélből királyfikát, lányokat készítünk, almabölcsőben dióbél babát készítünk és meséket játszunk el. A babaszobában a családos, papás-mamás, nagyszülős játékokat játsszuk.

Ellátogatunk a mentőállomásra, az orvosi rendelőbe és a gyógyszertárba, és az élmények hatására az orvosos játék kibontására törekszünk. Székekből mentőautót állítunk össze, kormánykereket, gázpedált barkácsolunk, orvosi táskát készítünk. Orvosi felszerelést állítunk össze, köpenyt, fejtűt varrunk közösen. A baleset történetétől a kórházba szállításig, a betegfelvételtől a gyógyításig és gyógyulásig próbáljuk a játék tartalmát kibontani.

A kirándulások során gyógynövényeket, őszi bogycákat, teának valókat gyűjtünk.

A babakonyhában befőzős játékot játszunk: bébiételes üvegbe töltjük a terméseket és a babakonyhában ételként, az orvosos játékban gyógyszerként használhatjuk. Szüretelésről hazajövet szőlőpréssel mustot készítünk, vagy alma, körte kompótot főzünk és megvendégljük egymást. A babakonyhában szüreti vendégséget csapunk, az udvaron pedig szüreti lakodalmas felvonulást játszunk. János napjának környékén tökgyűjtő körútra indulunk. Töklámpásokat és különböző tökfajtákból bábukat készítünk, és általában – az állatok világnapjára tekintettel – állatos meséket, verseket bábozunk, dramatizálunk. Simon és Júdás nap környékétől Márton napig a vásári, piacos játékok, vásári komédiák kerülnek előtérbe. A barkácsolások során is vásári előkészületek folynak (pénztárca, portékák, fejkendők, kosarak hajtogatása, fonása, vágása, ragasztása, stb.). Alma-kompót, szilvabefőtt készítése, mézeskalács-huszár sütése, teremrendezés, teremdíszítés, jelmezkészítés tölti ki napjainkat. Levélből levélsíp, dióból pergetős hangszert, lopótökből dudát, köcsögdudát, befőtt üvegből dobót és egyéb népi hangszert készítünk zenélés céljából.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Október 1. Az idősek világnapja		Embertársaink között: öreg, beteg, rászorulók – bizalom, figyelem, részvétel.	Bibliai történetek, jeles napi témák dramatizálása, bábozása (9)
Október 2. Őrangyalok napja		<i>Őrangyalom, szívből kérek...</i>	<i>Körben áll egy kislányka</i> jellegű párválasztás, körjátékok (10)
Október 7-8. Rózsafüzér királynéja Magyarok Nagyasszonya		A mi családjunk Isten családjá. Szüleim gyermeke vagyok.	
Október 18. Lukács napja	Mentőállomás, gyógyszertár, orvosi rendelő látogatás	Szent Lukács a betegek, kórházak védőszentje. Egészség, betegség, gyógyítás, segítségnyújtás Kórház, orvos, gyógyszerek Betegápolás, együttérzés	
Október 20. Vendel napja	Gesztenyeszüret Szüretelés, alma, szőlő szedés	Pásztorok, juhászok ünnepe Október első vasárnapja az állatok világnapja	Állatjárások (11)
Október 26. Dömötör napja	Dióverés Kukoricafosztás	Jószágot óvó szentek	Botos pásztorjátékok (12)
Október 28. Simon, Júdás napja	Vásári játékok, komédiák		Népi hangszerek készítése (13)

NOVEMBER (ANDRÁS HAVA)

Mindenszentekkor és halottak napján gyertyát gyújtunk saját készítésű mécesünkben. Templomba látogatunk, ahol imáinkkal emlékezünk, figyeljük a szertartást.

A csoportszobai játékokban találkozunk templomlátogatói élményekkel (pap, áldozás, térdelő ima, keresztelés, stb.).

Szent Márton napján Márton-napi vásárt rendezünk az előző hónap készülődésének termékeiből. Zenés táncház, ludas játékok, bábelőadások színesítik gyermekeink játékát. Szent Márton hetében az agyagozás, a fazekasság, a mézeskalács sütés, gyöngyfűzés és más foglalkozások kerülnek előtérbe a barkácsolás közben, s ezen termékek folyamatos eladása-vétele történik a vásáros, piacos, boltos játékok során.

Természet- és időjárás-megfigyelő sétákra és kirándulásra megyünk autóbusszal, vonattal. Sokat tartózkodunk a szabadban, az udvaron. A gumicsizmáknak és esőkabátoknak köszönhetően kedvünkre sarazhatunk, játszhatunk „tócsajátékokat”, figyelhetjük az időjárás változását.

A csoportszobában kirándulós játékokat játszunk. A takarók a mező, ott tízóraizunk, körülötte játszunk (pl. mocsárjárás).

Esős, napos időt varázsolunk, időjósító rigmusokat mondogatunk, énekes körjátékokat, lány- és fiúcsúfoló mondókákat mondunk.

Felfedezőutakra indulunk óvodánk környékén. A csoportban terepasztalt készítünk. Homokból a játszóteret, kartonból az utakat jelöljük, az épületeket különböző dobozokból, kockákból, legóból készítjük el.

A kockázóban az építkezéseket szorgalmazzuk, közlekedési játékokat játszunk. Matchbox kiállítás rendezünk, parkolóházat építünk, autóversenyt rendezünk. Székekből autókat, rá kormánykereket, gázpedált készítünk, közlekedési útvonalat jelölünk ki, rendőr irányítja a forgalmat.

A téltre készülődve, az ünnep közeledtével a babaszoba, babakonyha nagytakarítását játsszák el a gyerekek. A babák téli ruhatárának mosása, vasalása, a babák öltöztetése, a konyhai szekrény pakolása, mosogatása, söprése, felmosása, a könyvespolc rendberakása közben a papás-mamás játék, a gyermeknevelés elevenedik meg gyermekeink játékában.

Ellátogatunk a postára és föladjuk saját készítésű, rajzolt leveleinket, amelyet a Mikulásnak címezünk kívánságlistával, vagy szüleinknek karácsonyi meghívó gyanánt. Innentől gyakran találkozunk a postás játékkal.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
November 1-2. Mindenszentek Halottak napja	Templomlátogatás	Örvendezzünk a szentek közösségén, közösségben, ahol együtt leszünk, vagyunk elhunyt szeretteinkkel és a nagy szentekkel. Gyertyagyújtás, elmélkedés, emlékezés, áhítat ébresztés, imádság, viselkedési szabályok.	Vallásos gyermekdalok, körjátékok játékszerű mozgulatokkal kísérve <i>Kicsi vagyok én...</i> <i>Kis telefonom...</i> <i>Jézuska, Jézuska...</i> Templomos ének dramatizálás bábokkal (14)
November 11. Szent Márton napja	Lampionos felvonulás	Szent Márton legendája	Óvónők bábjátéka Szent Mártonról Gyermekek bábjátéka, dramatizálása
November 19. Szent Erzsébet napja	Kirándulás az őszi természetbe.	Szent Erzsébet legendája, rózsacsodái	Erzsébet-, Katalin-, András-napi varázslások
November 25. Szent Katalin napja	A télbe forduló természet és időjárás megfigyelése	Leányköszöntő nap Fiúk és lányok közti különbség	Katalin-ág hajtása (15)
November 30. András napja	Disznóvágás, disznótorok Készülődés a télre Látogatás a postára Adventi koszorú kötése a szülőkkel	„András zárja a hegedűt” – szólt a tilalom. Vége a vásároknak, bálloknak, mulatozásnak Adventi időszak, melynek kezdete az András napot követő első vasárnap Advent = eljövétel, megérkezés, bekövetkezés	Adventi koszorú kötése a gyerekekkel a babaszobában

DECEMBER (KARÁCSONY HAVA)

A postás játék során postaládát barkácsolunk, borítékot hajtogatunk, bélyegeket vágunk, pecsétet készítünk, leveleket küldözgetünk egymásnak, jelmezbe öltözött postás járja a csoportot és a többi csoportba is ellátogat meghívóinkkal.

Közelednek az ünnepek, a kislányok fodrászhoz járnak, s közben a saját készítésű frizuranaplót lapozzák.

Mikulás közeledtével az utazásos játékok is előkerülnek. Csengősszánkót készítünk székekből (különböző csengőkkel körberakva), havas tájon utazunk (szivacsdarabok, fehér lepedő, stb.) és énekekkel, versekkel várjuk a Mikulást. Miklós püspök legendáját bábokkal és dramatizálva is felelevenítjük.

A babaszobai, konyhai játékokban adventi időben a babakalendárium, a babakoszorú és az apró gyertyák, közös játékimák, együttlétek a vallásos nevelés alapját képezik.

A délelőtti folyamán különböző technikákkal (só-liszt, csuhé, papír, kenyérbél, stb.) betlehemeket barkácsolunk, és ezt bábként is használva játszunk el Jézus születésének történetét.

Luca-nap környékén a Luca-napi népszokásokból válogatunk.

Jézus születése és a várakozási idő a papás-mamás játékokban is visszatükröződik. Az áldott állapot, a születés, a babagondozás, fürdetés, altatás, sétálgatás, a vendégvárás folyamatosan fejlődő, hőmpölygő játékot indít el.

Az ünnepre való készülődés jegyében nagytakarítási játékot játszunk. A sütőfőző játékok ötletét a mézeskalácssütés adja. Ezt a szülőkkel történő családi Jézuska-váró délutánra készítjük közösen. Ezen a délutánon betlehemezést játszunk vendégeinknek. A betlehemi történetek mesélése később szabad dramatizálás formájában, jelmezekkel, álarcokkal napi játéka a gyermekeinknek karácsony tájékán.

Az újév első napján találkozásunk öröme a csoportban található maskarákba bújunk, és hangszerekkel kezünkben vonulunk végig óvodánkon az év során tanult mondókák, énekek idézésével.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
December 4. Szent Borbála napja	A jó halál védőszentje. Tüzek, ágyú és puskák, művészek patrónusa.	Adventi várakozás Kezdődik az advent: Angyali üdvözlés	Adventi kalendárium barkácsolása
December 6. Szent Miklós napja	Az egyházi év kezdete A karácsonyi előkészületek	Myra püspökének legendája Az ajándékozás szerepe a karácsonyi készülékben Első gyertya	Bábozás, dramatizálás
December 8. Szűz Mária szeplőtelen fogantatása	4 hetes időszak Mesék a szeretet egyszerű megnyilvánulásairól	Názáretben élt egy lányka Várakozás, öröm, remény Második gyertya	Betlehemek készítése különböző technikákkal Ajándékkészítés
December 13. Luca napja		Készülődés Jézus fogadására Harmadik gyertya	Luca-napi népszokások felelevenítése (16)
December 21. A csillagászati tél kezdete	Családi Jézuska-váró délután	Negyedik gyertya – a feltámadó fényt, a fény hozóját, a megszületendő Jézust jelképezi	Betlehemezés (17) (szálláskeresés, pásztorjáték háromkirályok látogatása)
December 24. Ádám, Éva napja		Karácsony – Jézus születése	
December 26. István napja		István, az egyház első vértanúja	Regölés, kántálás (18)
December 28. Aprószentek napja		A kisgyermek vértanúkra emlékezünk	
December 31. Szilveszter, óév búcsú		Óév – újév Múlt – jelen – jövő Újévi szerencsejelképek	Lármás felvonulások Hagymakalendárium (19)

JANUÁR (BOLDOGASSZONY HAVA)

Január a nyugalom, a pihenés hónapja. Az időjárástól függően sokat tartózkodunk a szabadban és hódolunk a téli sportoknak: korcsolyázunk, szánkózunk, hógolyózunk, hóember-családokat készítünk.

Szabadtéri bábszínházat rendezünk: kesztyűkkel, sálakkal és más téli öltözettel elevenítjük meg a szereplőket. Kirándulni megyünk a közeli Park-erdőbe és egy erdész apuka segítségével etetjük a vadakat, föltöltjük a vadetetőt. Az udvaron lévő „csoportunk fájára” madáretetőt és eleséget rakunk.

A csoportban háromkirályok-járást, csillagozást játszunk, Jézus tanításait elevenítjük fel.

A babaszobában családos játékot játszunk, megkereszteljük a babákat és vendégséget tartunk (sütés, főzés, stb.). Keresztelői ajándék gyanánt szövessel, fonással, körmöcskézéssel, varrással különböző tárgyakat készítünk.

A könyvtárlátogatást követően könyvtáros játékot játszunk, szorgalmazzuk a saját meséskönyvek egymás közti cseréjét, kölcsönadását.

Farsangi időszakban színházat építünk székekből, bútorokból. Zenekart alapítunk és tapsoló, alakoskodó mondókákat, rigmusokat tanulva, cirkuszi és bűvészmutatványokat előadva, fény- és árnyjátékokat játszva, jelmezbe bújva vagy bábokkal különböző multságokat találunk ki. Farsangi füzéreket, díszeket, lampionokat barkácsolunk, álarcokat kasírozunk, festünk, hajtogatunk.

A kockázóban állatkert, állatóvoda építését szorgalmazzuk szőrmeállatoknak, különböző technikával készült papírállatoknak. Sok állatmozgást utánozó feladattal és verssel, mondókával hozzuk közelebb gyermekeinkhez a téli állatvédelem témáját. Jégországot készítünk lepedőből, és különböző szituációs játékokat játszunk a téllal, havazással, hóemberépítéssel kapcsolatban.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Január 1. Újév köszöntő	Templomlátogatás	<i>Adjon Isten minden jót ez új esztendőben!</i> Év, hónap, nap, évszakok A természet körforgása	Születésnap és évszak-kalendárium készítés Regölés, kántálás
Január 6. Vízkereszt napja (köv. vasárnap Urunk megke- resztelkedése)	A betlehem megtekintése	A kereszteletről – Isten családjának tagjai leszünk. Mi is Isten gyermekei vagyunk.	Háromkirályok-járás, csillagozás (20) Házszentelés Babakeresztelő játék (21)
FARSANG	Látogatás a Megyei Könyvtárba Kirándulás Téli madár-etetés Vadvédelem	A könyvek értéke, mese-, verses könyv, a Biblia	Könyvtáros játék (23)

FEBRUÁR (BŐJTÉLŐ HAVA)

A hónap elején gyertyát öntünk, és megáldatjuk a templomban.

Magunkra is áldást kérünk Balázs napján. A csoportban az orvosos játék további kibontására törekszünk, kiegészítve a babák Balázs-áldásával. A lányok erősítő, tápláló étkeket készítenek a beteg babáknak, kórházat rendeznek be, műtéteket végeznek.

Sok mozgásos játékot játszunk a testrészekkel kapcsolatban, az udvaron és a csoportszobában egyaránt.

Farsangi idő lévén továbbra is az álarc- és jelmezkészítés, a felvonulások, zenekarozás, tréfálkozások vannak előtérben.

A babaszobában – az anyukáknak köszönhetően – báli ruhák kerülnek a babákra, azok is jelmezversenyen, táncmulatságon vehetnek részt.

A dajka nénivel közösen fánkot sütünk, a babakonyhában vendégség, lakodalmas játék folyik. Táncolnak a gyerekek, a babák.

Népi ritmushangszerekkel közös hangszeres játékokat, zenés, dalos felvonulásokat rendezünk az óvodában.

Fiú- és lánycsúfoló rigmusokat, mondókákat tanulunk, meseindíttatású játékokat, bábelőadásokat szervezünk.

A tuskóhúzás (ügyességi játék) hagyomány óvodánkban.

Az udvaron – csoportban – állatalakoskodó felvonulásokat, játékokat szervezünk.

A baromfiudvarban tett látogatás a kockázóban indít el falusi, háziállatos építő, barkácsoló játékot.

Mátyás napján időjárás-megfigyelő sétára indulunk, havas-jeges játékokat játszunk a csoportban, kísérletező tudós játékot játszunk (pl. vízzel, homokkal, sárral).

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Február 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony napja	Templomlátogatás Gyertyaszentelés	A fény, a melegség, a tűz, az égő gyertya Jézust jelképezi.	Gyertyaöntés Medvés játékok, időjósolás
Február 3. Szent Balázs napja	Balázs-áldás	Szent Balázs legendája	Balázsolás (24)
Február 11. A betegek világ- napja		Forduljunk szeretettel a szenvedők felé. Jézus segít a betegeken és szomorkodókon.	Orvosos játék
Február 14. Bálint napja Tyúkültető nap	Látogatás egy baromfi-udvarban		
Február 24. Szent Mátyás napja	Séta a természetben Megszólalnak a madarak		Téltemető farsangi népszokások: - fiú- és lánycsúfolók - tuskóhúzás (25)
Húshagyó kedd Hamvazószerda	Farsangfarka	Erkölcsei beszélgetések: vigasztalás, bocsánatkérés. A nagyböjt időszaka kezdődik, elcsendesedés, készülődés a húsvétra.	Állatalakoskodó felvonulások (26)

MÁRCIUS (BÖJTMÁS HAVA)

Farsang farka áthúzódhat március havába, így egész eddig eltarthat a farsangi mulatozások időszaka.

A hónap elején ellátogatunk a Püspöki Iskolába, és innentől a csoportban – főleg nagycsoportosok között – az iskolás játéké a főszerep. Asztalokból, székekből padokat állítunk össze, papírokból füzetet, könyvet készítünk. Könyvjelzőt barkácsolunk, iskolás feladatokat kérnek az óvó nénitől a gyerekek.

Szerepeket vállalnak (tanító, tanuló), felelnek, tornaórát, énekorát, matekórát tartanak és jegyeket osztanak.

Gergely-járás néven toborozzák társaikat a játékba.

Nemzeti ünnepünk tiszteletére zászlókat, kokárdákat készítünk, részt veszünk a hagyományos városi huszárfelvonuláson. Katonásdit játszunk a csoportban és az udvaron falovakkal, jelmezekben. A csoportban szövünk, fonunk a nemzeti színekből és felhasználjuk jelmezeinkhez.

Nagycsoportosainkkal huszáros, katonás játékot tanulunk és előadjuk óvodánk csoportjainak.

A kockázóban várépítést szorgalmazunk, felhasználva a barkácsolás során készített doboz, papír bátyákat, zászlókat. Csatajeleneteket játszunk katonákkal, lovakkal.

A babakonyhában mézeskalács huszárokat szaggatunk és a konyhán közösen sütjük meg. A kockázóban csatázó huszárokat megvendégeljük, sütő-főző játékokat játszanak a gyerekek.

Sokat sétálunk, kirándulunk, figyeljük a tavaszi természet ébredését.

A csoportban palántákat gondozunk, fölássuk a csoport kiskertjét, a szobát ágakkal díszítjük.

Tavaszt idéző, váró körjátékokat, dalos játékokat játszunk. A drámapedagógia elemeit segítségül hívva télbúcsúztató, tavaszköszöntő játékokat játszunk (olvadás, hóember, tócsa, napsütés, virágnylás, madarak, bogarak életre kelése). Sokat kirándulunk vizes élővilágunk kirándulóhelyeire, az udvaron versenyjátékokat szervezünk vízi és állatos témakörben (mocsárjárás, papírhajó fújása vízen, békaugrás, gólyajárás, verébszökkenés, rákjárás). Ehhez kapcsolódó mondókákat, dalokat tanulunk.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Húshagyó kedd Hamvazószerda	Farsang-farka	A nagyböjt időszaka, elcsendesedés, készülődés a húsvétra.	
Március 12. Szent Gergely napja	Látogatás a Püspöki Iskolába		Gergely-járás (27)
Március 15. Nemzeti ünnep	Séta a Petőfi-szoborhoz	Beszélgetés a szabadságharcról, hazánkról, zászlónkról. Tisztelet, becsület, hazaszeretet.	Huszáros, katonás játékok (28) Várostrom játék (29)
Március 18-19-20. Sándor, József, Benedek	Kerti munkák, csíráztatás, ághajtás veteményezés		Télbúcsúztató, tavaszköszöntő játékok
Március 22. A víz világnapja	Séta a Csónakázó-tóra, Perint-Gyöngyös partra, kirándulás a felsőcsatári vízimalomhoz	Környezetvédelem, vízgazdálkodás A víz életető erő (embernek, állatnak, növénynek, az életnek), a tisztaság (testi, lelki értelemben).	
Március 25. Gyümölcsoltó Boldogasszony napja	Fecskehozó nap	Mária e napon foganta méhébe Jézust.	Fehér liliomszál (30)

ÁPRILIS (SZENT GYÖRGY HAVA)

Április elsejét tréfás bolondozós nappal, tréfás ügyességi játékokkal, vetélkedőkkel töltjük.

A húsvéti időszakot templomlátogatással, barkaszenteléssel kezdjük. Sokat mesélünk a Bibliából, a történetek Jézus életéről, keresztre feszítéséről és feltámadásáról szólnak.

A kiszéssel eltemetjük a telet. A böjti időszak alatt körjátékaink egyszerű, csendes játékok, melyek az összetartozást erősítik.

Barkácsolásaink során ezen játékokhoz készítünk fejdísz, pártát, gyöngy- és virágkoszorút, stb.

Húsvéti ajándékokat, locsolókendőt készítünk. Különböző technikákkal (írókával, perzseléssel, matricázással, stb.) tojást festünk. Tojássalátát készítünk.

A húsvétot megelőző időszakban a babaszobában, konyhában mosást, nagytakarítást, babaágnemű áthúzást, törölgetést, porszívózást, valamint húsvéti sütést-főzést játszanak a gyerekek.

Megelevenednek a locsolás elemei is a játéokban. A lányok földísztik a babaszobát, a fiúk csinosan felöltöznek, és locsolóversekből összeállított csokorral érkeznek a „lányos” házhoz. Húsvétkor – ha van rá lehetőség – élő nyulat rejtünk el meglepetésként a csoportban, vagy az udvaron és ajándékainkat a nyúl köré rakjuk. Tavaszi dalokkal, játékokkal köszöntjük a feltámadás ünnepét.

Fehérvasárnap előtt komatálat küldünk a szomszéd csoportba és a délelőttöt együtt töltjük közös játékkal.

Szent György tiszteletére a fiúkkal lovas és vitézi játékokat játszunk, ügyességi játékokat, „lovagi tornákat” rendezünk az udvaron.

A hónap vége felé gyógynövénygyűjtő, virággyűjtő kirándulásra indulunk. Kőszegre, a tangazdaságba is ellátogatunk, ahol részt vehetünk szarvasmarha terelésen, van lehetőségünk lovagolni és lovaskocsizni.

Az udvaron a kiskertünkben elültetjük a virágmagvainkat és hagymáinkat, és igaziból is, meg játék formájában is eljátszatjuk a mag életét az ültetéstől a virágba borulásig.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Április 1. Április bolondja	Tavaszkedő tréfás örömböngyörgetés	A nagyböjt időszaka, elcsendesedés, készülődés a húsvétra.	
Nagyböjt időszaka	Keresztútjárás		Zöldág-járás (34) Böjti játékok (31) Kiszézés (32)
Virágvasárnap	Barkaszentelés	Jézus bevonul Jeruzsálembe	Játékos körmenet (33)
Húsvét	Templomlátogatás	A húsvét jelképei és színei	
Fehérvasárnap		Erkölcsei beszélgetés a barátságról. Jézus a barátom.	Komálás (35)
Április 24. Szent György napja (lovagok, fegyverkovácsok védőszentje)	Az állatok kihajtásának napja Gyógynövénygyűjtés	Sárkányölő Szent György legendája: a sárkány a bennünk lévő rosszat jelképezi, melyet a Mennyei Atya segítségével képesek vagyunk legyőzni.	Lovasjátékok (36)
Április 25. A Föld napja	Virágültetés	Természet- és környezetvédelem	A mag élete (37) (szituációs játékok) Kertészjátékok (38)

MÁJUS (PÜNKÖSD HAVA)

Május elején az édesanyák ünneplésére készülünk. A verseket, dalokat a babaszobában, papás-mamás játék közben kezdjük el tanulgatni. Közben a babákat etetjük, pelenkázunk, sétáltatjuk, ahogy édesanya is tette velünk. Ajándékot készítünk anyák napjára, és vendégségre készülünk.

Süteményt gyúrunk, díszítünk, szörpöt és szendvicset készítünk és gyönyörűen megterítünk. Így várjuk az anyukákat – nyílt nap keretében – anyák napja ünnepére. A délelőtt folyamán együtt játszik mindenki az édesanyjával, átadjuk ajándékainkat és műsorunkat, majd közös játékokra indulunk a Kalandvárosba.

A munka ünnepe alkalmából a foglalkozásokat elevenítjük föl. Ellátogatunk a tűzoltóságra, építkezésekre, vásárolni járunk zöldségeshez, újságoshoz, virágboltba, stb.

A csoportban fölhasználjuk élményeinket – az építősarokban építkezések folynak szerszámokkal, kockákkal, a gyerekek tűzoltóautót építenek székekből és jelmezben babaszobai tüzet oltanak, boltos játékot játszanak, ahol a különböző játékokhoz szükséges kellékek beszerezhetőek.

Erős dobozból, műanyag lapokból babaházat építünk, amelyet az udvarra is ki lehet vinni játszani. Az udvaron májusfát táncoltatunk ki tavaszt idéző gyermekdalokkal, párválasztós játékokkal.

Gondozzuk a kiskertünket, sok udvari, mozgásos homokozós, vizes játékot illesztünk programunkba.

Tavaszi családi kirándulást tervezünk környékbeli erdőinkbe, ahol távcsővel, nagyítóval felszerelve madarakat, kisállatokat, fákat, növényeket figyelünk.

Madárgyűrésen veszünk részt. Leveleket, növényeket, virágszirmot gyűjtünk, amit a csoportban lepréselünk, a csoportszobát díszítjük velük.

Pünkösdkor pünkösdlőt játszunk, királyt és királynőt választunk mozgásos ügyességi vetélkedő alapján. Pünkösdlő dalokat, játékokat tanulunk, és részt veszünk a Falumúzeum által rendezett pünkösdlő vigasságokon.

A csoportban lakodalmas, esküvős játékokat játszunk vendégséggel, komázni, koma tálat vinni indulunk a szomszéd csoportba.

Jeles napok		Beszélgetés	Játékok
Május 1. Munkás Szent József ünnepe	Májusfa állítás	Szent József élete A család, az apa A szülők munkája	
Május első vasárnapja Anyák napja	Nyílt nap Kirándulás a Kalandvárosba	Isten ajándékai vagyunk A család, az anya Égi édesanyánk, Mária	Anyák napja (39)
Május 4. Szent Flórián napja (tűzzel dolgozók védőszentje)	Látogatás a tűzoltóságon	Jézus bevonul Jeruzsálembe	Játékos körmenet (33)
Május 14. Madarak és fák napja	Tavaszi kirándulás Kőszegi-hegy bükkösök, Szalafő-őserdő, Körmend - óriásplatán, Kámoni arborétum Madárgyűűzés	<i>Szeresd a fát</i> (Benedek Elek) A természetet, az élővilágot kötelességünk óvni, védeni, változatlan szépségben hagyva örökölni.	Madaras játékok (40)
Pünkösd (Húsvét utáni 50. nap)	Látogatás a Falumúzeumba	Az egyház születésnapja A Szentlélek eljövételének ünnepe	Pünkösd népszokások: (41) - népi ügyességi játékok - pünkösd király választás - pünkösdölés Várkör járás (42) Komázás

JÚNIUS (SZENT IVÁN HAVA)

JÚLIUS (SZENT JAKAB HAVA)

AUGUSZTUS (KISASSZONY HAVA)

Nyáron az óvodai életet az udvarra szervezzük, amely valóságos játékparadicsom gyermekeink számára.

A fák árnyékában szőnyegen játszanak a lányok babákkal, rongybabákkal, csutkababákkal. Textilből, fonalból lehet szabni, varrni, szőni a babáknak és saját maguknak. A babákat lehet fürdetni, ruhákat mosni, teregetni, szárogatni.

A homokozóban homokvár építés, sarazás, vizezés lehetséges. A mászókat letakarva lehet sátorozni, indiános játékot játszani.

Lehet papírsarkányt barkácsolni, eregetni, drótból buborékfúját készíteni különböző alakúra és buborékot fújni, stb.

Szent Iván napján tábortűzre, szalonnasütésre invitáljuk a családokat, és ez több napig inspiráló a gyermekek udvari, táborozási játékára. Párosító, párválasztó körjátékokkal, ügyességi játékokkal szórakozunk. Kincskereső, kalózzjátékot, zálogot kiváltó játékokat szervezünk. A kirakott tornaeszközök, mozgásos népi játékok, ügyességi játékok mind a gyermekek szórakozását segítik elő.

Sokat kirándulunk a környező erdőkbe, ahol a növény- és állatvilág megfigyelése mellett a jó levegőn sétálunk, étkezünk, alszunk.

Gyűjtjük a virágokat, leveleket, gyógynövényeket, gombát, fakérget, stb.

Busszal ellátogatunk Kőszeg egyik tsz-ébe, ahol az aratásban segítendő munkájával, aratógépekkel ismerkedhetünk meg. Búzakalászokat gyűjtünk és az óvoda udvarán aratókoszorút készítünk, amelyet dalos, énekes felvonulással csoportajtónk fölé akasztunk.

Az új kenyér ünnepére házikenyér sütésével készülünk. Dagasztjuk, kelesztjük és a konyhás nénikkel együtt sütjük meg. Még azon melegében délután a szülőkkel közösen fogyasztjuk el.

Rossz idő esetén a csoportszobában játszunk, barkácsolunk, építünk.

Ha van rá lehetőség, akkor az Őrségbe is kirándulunk, ellátogatunk fazekasműhelybe, fafaragóműhelybe és a csoportszobában agyagozunk, faragunk.

Sétáink során múzeumokat és a város különböző templomait is útba ejtjük. Kihasználunk minden alkalmat, jó és rossz időt gyermekeink szórakoztatására, örömteli játéokra.

Jeles napok	Beszélgetés	Játékok
<p>Június</p> <p>Június 5. Környezetvédelmi világnap</p> <p>Június 8. Medárd napja (időjóslo nap)</p> <p>Június 24. Szent Iván napja</p> <p>Június 29. Péter-Pál napja az aratás kezdete</p>		<p>Ugróénekek (43)</p>
<p>Július</p> <p>Július 2. Sarlós Boldogasszony napja (arató nap)</p> <p>Július 26. Szent Anna napja (a szövőnők patrónusa)</p>		<p>Aratókoszorú készítése Aratódalok (44)</p>
<p>Augusztus</p> <p>Augusztus 20. Szent István napja</p> <p>Augusztus 29. Keresztelő Szent János, a hírvivő</p>	<p>Az új kenyér ünnepe</p>	<p>Kenyérsütés</p>

VIII. ZÁRSZÓ

„A gyermeket tisztelettel kell fogadni,
szeretettel kell felnevelni,
és szabadságban kell elengedni.”
(Vekerdy Tamás)

Sokszor megkérdezik tőlem jártamban-keltemben, hogy miben különbözünk mi az önkormányzati óvodáktól, és mennyire vagyunk mások mi, óvónők. Az első időben bizony nehezen jött a válasz. Sokszor álltam elgondolkodva, okos válaszon törve fejem: – Tényleg, miben vagyunk mások? Az eltelt évek alatt – miközben folyamatosan dolgoztunk a helyi programunk által megfogalmazott célok, feladatok függvényében – lassan, de rátaláltam a válaszra.

„Isten megjelenik annak, aki tiszteli az életet, aki a fényre vágyik, aki a szeretetet keresi. Mindenkor, ha kitágítod életedet, ha igazat cselekszel, Isten lép napvilágra tetteidből.” (Carlo Caretto)

A keresztény szellemiség értékeinek hirdetése a nevelés egészén belül valósul meg. A keresztény ember az élet értelmének kérdéseire akkor kaphat választ, ha nyitott a hit felé. Ez érvényes óvodánk vallásos nevelésére is. Nyitottá kell tenni a gyermekeket a hit befogadására. Ezt a célt akkor tudjuk elérni, ha figyelembe vesszük a gyermekek élményvilágát, befogadóképességét. A gyermek alapvető tevékenysége közben a valláserkölcsi normákhoz igazodó magatartást, így az emberi kapcsolatokban a szeretetet, a bizalmat, a türelmet, az igazságosságot, a szelidség megismerését, gyakorlását segítjük elő.

A felnőtt részéről a példaadás a legfontosabb, hiteles életükkel átadhatják az Isten-képet. Egész magatartásunkkal arra kell törekednünk, hogy erő, támasz, biztonság sugározzék a gyermek felé. Amelyik gyermek biztonságban érzi magát a családban, az óvodában, az fog bízni önmagában, a világban és Istenben. Ettől vagyunk mi, óvónők mások, és ettől az érzéstől, gondolattól mondhatjuk másnak, sajátunknak óvodánkat. Óvodánk falai között a gyermekek olyan élményekkel, eseményekkel, történetekkel, elmélkedésekkel, találkozhatnak, és általuk gazdagodhatnak, amelyek hatására érzelmeik, emlékezetük, képzeletük, szocializációjuk, magatartásuk, jellemük változik és fejlődik. Mindezek – az óvodáskorú gyermek életkori sajátosságait figyelembe véve – a játékon belül, annak személyiségre gyakorolt hatásán keresztül valósul meg.

Ezért olyan fontos a szülőknek, a gyerekekkel foglalkozó felnőtteknek, nekünk, óvónőknek elfogadnunk a haszontalannak tűnő dolgot, a játékot segíteni, támogatni, hogy gyermekeink életében valóban az első, legfontosabb helyet foglalhassa el. Hiszen az óvodás korú gyermek a játékban él és fejlődik. Minden fejlődés értéknövekedés, amely az ember megismerő- és teljesítőképeségének gyarapodását, kreativitásának és önkiterjesztési törekvéseinek kibontakozását, személyiségének fejlődését foglalja magába.

IX. MELLÉKLET

JÁTÉKLEÍRÁSOK

1. ISMERKEDŐS, KÖZÖSSÉGALKOTÓ ÉS FEJLESZTŐ JÁTÉKOK

- **Bemutatkozás:** Labdát gurítunk a játékban. Mielőtt gurítanánk, bemutatkozunk, majd kérdezhetjük: „Hát téged hogy hívnak?” – és gurítjuk a kérdezett felé a labdát. Később bővíthetjük a játékot jellel, a hajsztin megnevezésével, bármilyen külső tulajdonság kimondásával.
- **Hát te ki vagy?:** Gombolyag fonalat gurítunk kérdezve. Akihez gurul a fonál, mondja a nevét és egy jellemzőt magáról. Pl. „Én vagyok a szemüveges Kati.” Majd tovább gurítva ez ismétlődik. Amikor a fonál kuszálódni kezd, visszafelé játszunk. Itt nem kérdezzük, hanem az elhangzottakat ismétljük. „Neked gurítom szemüveges Kati.”
- **Csoportalakító játék:** A körbeülő gyerekek kártyát húznak. A kártyákon egy-egy rajz található, a létszámtól függően 3–4 fajta. Az azonosat húzók fognak egy csoportot alakítani úgy, hogy közel ülnek egymáshoz, összekapaszkodnak, stb.
- **Utazunk:** Székeket szorosan egymás mellé állítunk négyzet alakban, autóbust képezve. A gyerekek felállnak a székekre és utaznak. Az óvónő mindig elvesz egy széket, így az utasoknak össze kell húzódnium, egymást megtartaniuk, ehhez át kell ölelni egymást.
- **Párkereső játék:** A gyerekek körben állnak, egy gyerek a kör közepén. Adott jelre úgy kell párt keresni, hogy sem beszélni, sem mutogatni nem szabad. Csak szemmel kommunikálhatnak.
- **Vezess engem!:** Párosan játszható. Az egyik gyerek lesz a vezető, akinek az a feladata, hogy csukott szemű társát hátulról megfogva elvezesse az akadálypályán. Beszélni nem szabad, csak érintéssel lehet irányítani.

2. TÜNDÉRES, KIRÁLYLÁNYOS MESÉK

A „kisasszony” a magyar népi hitvilágban rendszerint kísérteties lény, népmeséinken ő az elvarázsolt tündér-vagy királykisasszony.

- **Mesejáték:** A csoportot két részre osztjuk. A csoportoknak választunk egy-egy mesét. A gyerekeknek fejdísz formájában felrajzoljuk a mese szereplőit vagy egy-egy jelenetet a meséből. A számháború szabálya szerint folyik a játék. Az a csoport győz, amelyik több mesealakot, jelenetet olvas le és kitalálja, hogy melyik meséről van szó.

3. BÚZAVETŐ JÁTÉK

A régi időben a gazda Máté napján tiszta ruhába öltözött, megszentelte a vetőmagot és szóltanul tette meg az utat a szántóföldig. A megszentelt vetőmagot abroszba tette és a nyakába akasztotta. A földön lépkedve kezével szórta szét a magot. Miután végzett, magasba dobta a vetőmagot, hogy nagyra nőjön a gabona.

Játékunk során hasonlóan járunk el, a csoportból indulva az udvaron mi is szétszórjuk a nyáron gyűjtött vetőmagot és utána körjátékokkal ünnepeljük a Máté heti búzavetés ünnepét.

4. BŐSÉGSZARU KÉSZÍTÉSE

Az őszi ontja a zöldségeket, gyümölcsöket. A piaclátogatás során vásárolt zöldségekkel bőségszarut, bőséggosarat állítunk össze. Ez a kosár tárlószekrényünk díszje, amelyet a gyerekek folyamatosan töltenek fel az év során az otthonról hozott gyümölcsökkel, zöldségekkel, s amelyet folyamatosan, a nap során bármikor elfogyaszthatnak, játékukhoz felhasználhatnak.

5. BÁRÁNYOS JÁTÉKOK

- **Báránvfogás:** a gyermekek körben állnak. A körben egy gyerek lesz a bárány, nyakában csengővel. 3–4 gyereknek kössük be a szemét. Ők a csengő hangja után mennek, és igyekeznek elfogni a bárányt. Az új bárány az lesz, aki őt elfogta. A körben állók biztathatják mondókával: „Farkas, barkas kellene egy kis báránypecsenye?”
- **Kint a bárány, benn a farkas:** kaput tartva körben állnak a gyermekek. Kint egy farkas, bent egy bárány. A gyermekek biztatják: „Bent a bárány, kint a farkas, fuss el innen lompos farkas!” „Fuss!” Erre a bárány menekül, a farkas igyekszik elfogni. Majd új szereplőkkel folytatódik a játék.

6. JÓ PÁSZTOR JÁTÉK

A gyerekek közül hunyót választunk, aki kimegy a csoportból. Egy gyerek elbújik, és a hunyónak – aki a jó pásztor – ki kell találnia, ki hiányzik, mert a jó pásztor név szerint ismeri övéit. Utána beszélgetés: Isten országában mindenki fontos, és nem jó, ha az emberek hiányoznak ebből az országból.

7. SZERETETHÁLÓ

A gyerekek a tengerben a halacskák, az óvónő pedig a halász, aki körbekeríti a gyerekeket egy vastagabb zsinórral, a hálóval. A kis halak úszkálnak. A halász (az óvónő) szabadon engedi a halacskákat, ha azok egy megadott szempont alapján válaszolnak kérdésére. Pl. mondjal jó tulajdonságokat,

jó cselekedeteket, tudod-e, minek örülne anyukád, stb. A halász csak akkor engedi szabadon a halakat, ha tudja, hogy azok tiszta szívű, egyedül is helytálló halak. (Főleg nagycsoportban játszunk az elvont fogalmak ismeretének birtokában.)

8. HALÁSZ, HORGÁSZ JÁTÉKOK

- **Horgászás:** A gyermekek körben ülnek, kezüket térdük fölött nyújtva tartják. Egyikük a horgász, aki körbemegy, és sorban simogatja a „halacskákat”, vagyis a kezeket, miközben mondja: „Horgászok, horgászok, kis halacszkák, hol vagytok?” Az utolsó ütemnél valakinek a kezére igyekszik ütni. Ha sikerült halat fognia, helyet cserélnek, ha nem (a megtámadottnak sikerült a kezét elkapnia és hátrarántania), akkor folytatódik a játék. Fontos, hogy ne csapjanak erősen társuk kezére, ezzel is a szeretet és a bizalom hangsúlyozása kap szerepet.
- **Halacska:** Ha hideg van, akkor is jó rohangálni az udvaron! A halacskánál a játékosokat két részre osztjuk, a létszám $\frac{3}{4}$ -e a hal, $\frac{1}{4}$ -e a halász. A halászok kézen fogják egymást, ez lesz a háló, így próbálják bekeríteni a halacskákat. Ha a háló elszakad (vagyis a halászok elengedik egymás kezét), a halak szabadok. A halak csimpaszkodással nem szakíthatják szét a hálót. A halak számára az udvar egyik oldalán „ház” van. Ez olyan biztonságos hely, ahol a halászok nem zavarhatják őket. Csakhogy sokáig ott sem támaszthatják a falat, mert a halászok kiszámoló mondókája után valamennyi halnak ki kell úszni. Az elfogott, lehalászott halak kiesnek a játékból.
- **Halászás:** A játékosok száma legalább nyolc, de harmincan is játszhatják. Fiúk, lányok nagy teret igénylő tréfás szembekötőcskéje. Egy 3-4 m hosszú kötél kell hozzá. Két játékosnak kendővel bekötik a szemét. Ők a halászok. Hálónak egy kötél két végét fogják meg. A kötelet kifeszítik, és körbe elkezdnek szaladni, kergetik a halakat. Ha valakit sikerült a kötéltre bekeríteni, a bekerített játékosról megkérdezik: „Kit fogtunk meg?” Az elfogott torzított hangon felel. Ha eltalálták, ki került a hálóba, az elfogott játékos kiáll. Ha nem tudják eltalálni kilétét, akkor a hal elúszott, vagyis tovább játszhat. Addig tart a játék, míg mindenkit el nem fogtak. Ezután az elsőnek elfogott két játékos veszi át a bekötött szemű halászok szerepét.

9. BIBLIAI TÖRTÉNETEK, JELES NAPI TÉMÁK DRAMATIZÁLÁSA, BÁBOZÁSA

- **Bibliai történetek dramatizálása:** Eszközökkel, vagy azok nélkül a gyermekek képzeletének fejlesztése érdekében történik. Menete: a felnőtt elmondja a történetet, előtte megfigyelési szempontokat ad, hogy a gyerekek figyelmét még intenzívebbé tegye. A történetnek a gyerekekkel való együttes eljátszása, a felnőtt is szerepet vállal.
- **Bábozás:** Pl. egy katolikus család történetei bábokkal. A gyerekek mindennapi életéhez kapcsolódó egyszerű történetek. Menete: a felnőtt egyedül

bábozza el a gyermeknek, vagy egy befejezetlen történetet együtt báboznak el.

10. KÖRBEN ÁLL EGY KISLÁNYKA

Énekekkel, játékokkal átélhetik annak örömét, hogy „engem is választanak”. Vigyázzunk, hogy mindenkire sor kerüljön. (Pl. Ennek a kislánynak, A nyuszi ül a fűben c. dal dallamára: Jézus szívem, Jézus, életadó Jézus, kiválaszthatsz engemet, mert én nagyon szeretlek!)

11. ÁLLATJÁRÁSOK

A gyerekek nagyon szeretik az állatok járását utánozni, ezért igen kedvelt játék a következő: a játszótéren egyik oldalán egymás mellett helyezkednek el a gyermekek. Ha nincs elég hely, egymás előtt is állhatnak. Ha az óvónő azt mondja, hogy „Jönnek a kutyák”, akkor minden gyermek négykézlábra ereszkedik, és átmászik a szemközti oldalra. Közben halkán ugatni is lehet. Aki átért, feláll, megfordul, és csöndben vár addig, amíg mindenki meg nem érkezik. Most másik állatnévvel visszaküldi őket: „Mennek a cicák.” A gyerekek a macska mozdulatait utánozva mennek vissza a túloldalra. Így járkálnak egyik oldalról a másikra.

A következő állatok járását lehet jól utánozni:

- cica (kézen és lábon járva, egészen puhán; miau);
- kutya (kézen, térden, négykézláb; vau-vau);
- gólya (fél lábon ugrálva, karok széjjel; kelep);
- tyúk (az egyik sarok a másik láb orrához ér; pi-pi);
- veréb (páros lábon ugrálni; csivi);
- ló (az egyik lábát előre, a másikat utána húzni; nyihaha);
- medve (cammogva, egyszerre lép a jobb kéz és jobb láb, majd a bal kéz, bal láb a test előredől; brumm);
- nyúl (a két kéz előrenyúlik, guggolva, lábbal utána ugrani; mak-mak);
- béka (két kézen támaszkodva hátrarúgni; brekeke);
- rák (hátrafelé a földre leülni, majd kézen-lábon támaszkodva haladni anélkül, hogy leülnének);
- fóka (a földre lefeküdvé támasztott karokon húzódkodni előre, a lábak összezárva, lábfejek szétnyitva; u-u).

12. BOTOS PÁSZTORJÁTÉKOK

A népi sportjátékok az egész világon elterjedtek voltak. Ilyen játék volt a sajátosan magyar pásztorjáték is.

- **Hirci kondás:** A játékban öt-tizenöt gyerek vesz részt. Fiúk botos pásztorjátéka. Annyi bot kell a játékhoz, amennyi a játékosok száma. A bot kb. 70–80 cm hosszú, nem túl vastag, egyenes faág. A játéktér közepére csinálunk egy nagyobb lyukat, majd kb. 2–3 m távolságra a nagy kör

körül eggyel kevesebb kis lyukat, mint ahányan vannak. Kiszámolóval kiválasztjuk a hirci kondást, aki a nagy körtől kb. 5–6 m távolságra megáll. Minden játékos, a hirci kondás kivételével, a nagy lyukhoz megy, abba beleteszi a botját, majd a következőket mondják, míg a lyukba tartott botjuk körül körbejárnak.

Hirci kondás kavargását,
kavard fel a disznó farkát,
disznó farka kijjebb, kijjebb.

Kondás mondja: Lyukra te!

Ekkor mindegyik szalad a saját lukját elfoglalni, de a kondás is. Akinek nem maradt lukja, a következő játékban az lesz a hirci kondás.

- **Kanászozás:** A játékosok száma 5–15 lehet. Fiúk szabadtéri botos pásztorjátéka. Minden játékosnak egy kb. 70–80 cm hosszú, vastagabb, egyenes botja van, és kell még egy kis bőrlabda. A játékosok egy kb. 10 cm átmérőjű lukat fúrnak a játéktér közepére. Ettől kb. 2 m távolságra, eggyel kevesebb kisebb lyukat fúrnak, mint a játékosok száma. Majd mindnyájan a középlyukhoz állnak, botjuk egyik végét beleteszik a lyukba, a másik végét fogják. A következő mondókát háromszor mondják egymás után, s közben körbejárnak a középlyuk körül. A labdát még a mondóka előtt oldalra, 10–15 lépésre kidobják.

Hajtsuk az öreget a
szőrös tarisznyába,
a fekete ruhába.

Utána közösen számolnak: egy, kettő, három! Most minden gyermek igyekszik egy kis lyukba tenni a botját. Amelyik játékosnak nem jut lyuk, az lesz a kiskanász. A kiskanásznak az a feladata, hogy a kismalacot, vagyis a labdát behajtsa az ólba, a középen lévő nagyobb lyukba. A kiskanász a jégkorongozókhöz hasonlóan ütögeti a labdát, egyre közelebb az ól felé. A többi játékos igyekszik ezt magakadályozni, s botjukkal elütik az ól felé törekvő malacot. Míg valaki a malac felé üt, s saját kis lukját őrizet nélkül hagyja, a kiskanász botjával elfoglalja a lyukat, ekkor a lyuk nélkül maradt játékos veszi át a kiskanász szerepét. A játék addig tart, míg a labdát a nagy lyukba nem sikerült behajtani. Ekkor a nagy lyuk körüljárásával és a mondóka éneklésével újra kezdődik a játék.

13. NÉPI HANGSZEREK KÉSZÍTÉSE

- **Levélből levélsíp:** Fűszálat vagy levelet hüvelykujjaink közé szorítunk. Használata: ha erősen ráfújunk a levélre vagy fűszálra, akkor az összeszorított ujjaink közti résben rezeg.

- **Dióból pengetős hangszer:** A dió héját félbevágjuk, a belét kiszedjük. A félbevágott dióhéjra befőttés gumit feszítünk, és egy gyufaszálat, hurkapálcát teszünk bele. Használata: a pálca egyik végét emelgetjük ritmusra.
- **Lopótökből lopótökdua:** A tök gömbölyű részét kettévágjuk, majd a szárából lereszelünk egy darabot. A megmaradt szárrészre selyempapírt feszítünk. Közel a hártáéhoz kis nyílást vágunk a lopótök falába. Használata: a nyílásba beledúdolunk, a tök kiszélesedő része felerősíti a hangot.
- **Lopótök csörgő, rázó:** Kiszáradt lopótök, melyben a magok csörögnek. Használata: rázás ritmusra.
- **Csörgő:** Villanydróra kilyukasztott üdítőitalos üvegek kupakjait fűzzük. Használata: rázogató.
- **Dob:** Befőttésüvegre (köcsögre) széles, benedvesített ragasztós papírt húzunk, és körbetekerjük vékony spárgával.
- **Fésűs zümmögő:** A fésűre selyempapírt teszünk. Használata: szánkhoz emeljük, és erősen rádúdolunk.
- **Zúgattyú:** Egy nagyobb gombba spárgát fűzünk. Használata: a spárgát a gombbal megpörgetjük. Ha jól sikerült, magától „húzza-ereszti” a karunkat.
- **Csörgő:** Fémdobozba apró kavicsokat teszünk, majd a nyílást leragasztjuk. Használata: rázogató.

14. TEMPLOMOS ÉNEK

Ez a templom, ez a tornya,
ez meg itt a ragyogó ég,
ó, be szép, ó, be szép, (tapsolunk)
ez a pompás ragyogó ég.

Ez a kapu, ez a lépcső,
ez meg itt a templomcsengő,
kapu, lépcső, templomcsengő,
templom tornya, ragyogó ég,
ó, be szép, ó, be szép, (tapsolunk)
ez a pompás ragyogó ég.

Ez a kereszt, ez a szószék,
ez meg itt a gyóntatószék,
kapu, csengő, templomcsengő
templom, tornya, stb.

A kis szekrény, nézd, de fényes,
fölötte az örökmécses,
oltár, gyertya, miseruha...

Ez a kehely, ez a kancsó,
ez meg itt a szentségtartó,
kehely, kancsó, szentségtartó,
stb.

Énekelve (közben az óvónő folyamatosan mutatja a hívóképeket), mozgással, térbeli rajzolással jelenítjük meg az éneket.

15. KATALIN-ÁG HAJTÁSA

Katalin napkor frissen metszett gyümölcsfagallyakat teszünk vízzel telt üvegbe, s várjuk, hogy karácsonyra kizöldüljön és a karácsonyi asztal dísze legyen.

16. LUCA NAPI NÉPSZOKÁSOK

A Luca napi hiedelmeknek, népszokásoknak gazdag a tárháza.

- **Luca kalendárium vagy hagymakalendárium:** Luca napjától karácsonyig terjedő 12 nap időjárásából próbál következtetni a jövő évre (1 hónap= 1 nap).
- **Luca széke:** 13 féle fából Luca napjától karácsonyig készítették, melyről a karácsonyi misén a helybéli „lucákat” lehet felismerni, hogy le lehessen számolni velük a jövő évre.
- **Luca búza:** a Luca napon elvetett búza karácsony esti állapotából lehet következtetni a következő évi termésre, a család és jószág egészségére (ha ki látszik a búza közül a gyertya, kevés, ha nem látszik, bőséges termés lesz).
- **Luca napi köszöntés:** kotyolás. Óvodánkban napokkal Luca nap előtt beszélünk arról, hogy kik is voltak a lucák, milyen volt a ruhájuk, mit kívántak és miért jártak házról házra. Könyveket, képeket nézegetünk, ezeket bármikor elővehetik a gyermekek. A köszöntő rigmusokat halkán, titokban mondogatjuk, mert így a lucázás igazi meglepetés a többieknek. Mondogatják játék közben, mosdóban és az udvaron is a gyermekek. Luca napkor óvodánk csoportjait látogatva adjuk elő a tanultakat.
- **Luca pogácsa készítése:** a tésztát a szakács nénik gyúrnák, a gyermekek kinyújtják, kiszaggatják. Kuncogva keresik, hogy hova rejtse a szerencsepénzt. Ezután a pogácsákat bekenik tojással és tálcára teszik. A konyhán megsüttetjük és ebédre elfogyasztjuk. Nagy az öröm annál a gyermeknél, akinél a szerencsepénz található.

17. BETLEHEMEZÉS

Több szereplős, dramatikus játék, a karácsonyi ünnepkör egyik legnépszerűbb misztériuma, illetve pásztorjátéka. Szálláskeresés, pásztorjáték, háromkirályok látogatása együtt szerepelnek. Csoportunkban hagyomány, hogy a gyerekek életkorának megfelelő betlehemes játékokat játszunk, rövidebb-hosszabb dramatikus játékokat betanulunk, amelyeket aztán egy-

másnak, a szülőknek ünnepi ajándékként bemutatunk. Bábtáncoltató betlehemezéskor, a kellékként hordott, barkácsolások során készített betlehem belsejében egy rövid bábjáték bemutatására kerül sor. Nagycsoportos korú gyermekekkel papírból, agyagból, vagy só-liszt gyurmából mindenki elkészítheti a saját betlehemét, amellyel otthon szenteste eljátszatják a saját játékkukat.

18. REGÖLÉS, KÁNTÁLÁS

- **Regölés:** karácsony, illetve újévtáji termékenységvarázsló magyar népszokás. Jelmezbe öltözött fiúk házról házra járva, a regös hangszerek (láncos bot, köcsögduda, dob, síp) kíséretében regös énekekkel köszöntik a gazdákat.
- **Kántálás, karácsonyi, újévi jókívánságok:** ünnepek előestéjén (vagy ünnepi időszakokban) csoportosan házról házra járva elismételt éneklés, melynek során az ünnep gondolatkörét felidéző énekhez jókívánságok, köszöntők csatlakoznak. Sokszor a köszöntő szokásokat is kántálásnak nevezik. A gyerekekkel rövid regös énekeket, mondókákat vagy jókívánságokat, köszöntőket tanulgatunk, és januárban, a viszontlátás örömeire vagy a csoportban, vagy a többi csoportnak újévi ajándékként átadjuk a köszöntőnket. A csoportban babaszobai játékként a fiúk indulnak a lányokhoz, akik cserébe megvendégelik őket.

19. HAGYMAKALENDÁRIUM

Többféle jóslás kapcsolódott ehhez a naphoz. Luca napján időjóslásra készítettek el a hagymakalendáriumot. Ennek segítségével előre megjósolták az esős és a száraz hónapokat. Egy fej vöröshagymát négyfelé vágtak és széjjelszedték ízekre. Kiválasztottak tizenkét egészséges lemezt és mindegyikbe egy csipetnyi sót szórtak. Újév reggelén megnézték, hogy melyik hónap lemezén olvadt el a só, ezek lesznek az esős hónapok. Az új év első óvodai napján megnézzük a kalendáriumunkat, és ennek alapján időjárás előrejelző évszak-kalendáriumot készítünk.

20. HÁROMKIRÁLYOK-JÁRÁS, CSILLAGOZÁS

Január 6. vízkereszt – háromkirályok-járás. A történet eljátszása a karácsonyi ünnepek lezárását, a farsang kezdetét jelzi. Hasonlóan a többi ünnephez, napokkal előtte készülődik a csoport jelmezzel, fejdíszsel, beszélgetéssel. A királyi beöltözés öröm minden gyermeknek. A „Három király játékban” három fiú beöltözik fehérbe, a fejükre kartonpapírból koronát vagy püspöki süveget tesznek. A királyok: Gáspár, Menyhért, Boldizsár. A püspöki süvegen a Nap, a Hold és a csillag jelkép szerepel. Kezeikben csillagot visznek. Csoportról csoportra járva énekelnek. A köszöntésért ajándékot kapnak.

21. BABAKERESZTELŐ

Babáinknak szülőket, keresztszülőket, rokonokat jelölünk ki, berendezzük kis keresztelőkápolnánkat keresztkúttal, gyertyával, kisinggel, vízzel, olajjal felszerelve, valaki vállalkozik a pap szerepére, s elindulhat a játék-keresztelés.

22. HÁZSZENTELÉS

A házszentelés szokása a három királyok tiszteletéhez kapcsolódik. Megjelöljük kereszttel és virággal csoportunk ajtaját, hogy a bánat elkerüljön bennünket, öröm és áldás szálljon csoportunkra.

23. KÖNYVTÁROS JÁTÉK

Babaszobánk egyik sarkát és falát könyvespolcok töltik ki. Az évek során mindig nagy gondot fordítottunk arra, hogy ünnepek alkalmával a gyerekek életkorának és érdeklődésének megfelelő könyvekkel töltsük meg polcainkat, könyvtárunkat. Így mesés, verses, barkács, ismeretterjesztő, állatos, műszaki, tudományos, stb. könyveket vásároltunk. Nagy örömkre a családoktól is kapunk könyveket otthoni „selejtezések” eredményeként. A januári könyvtárlátogatás hagyományosnak tekinthető csoportunkban. A Megyei Könyvtár Gyermekolvasójába látogatunk el, könyveket válogatunk, játszunk a könyvtárosokkal. A látogatás után sokszor játszunk könyvtárosat. Az első évben papucsockat varrtunk, a játék során csak ezekben lehet a babaszobában közlekedni (viselkedési szabály!) Olvasójegyeket barkácsolunk, könyvtárosokat választunk. Ők segítenek könyvet választani a gyerekeknek, ötleteket, javaslatokat adnak. Gumilapból pecsétet gyártunk (mese, vers, állat, stb. jelenettel), így jelöljük az olvasójegybe, hogy ki milyen típusú könyvet kölcsönzött. A könyveket egy napra haza lehet vinni, de másnap a választott könyvtárosnak vissza kell adni. A kölcsönzések közben különböző játékokat játszunk (pl. mesekönyv tartalmára jellemző dolgokat játszunk el – néma dramatizálás; barchoba játék mintájára kell kitalálni egy mese szereplőjét, amelyik a könyvben szerepel, versidézeteket mondok el az adott verses könyvből stb.; aki eltalálja a feladványokat, az viheti haza a könyvet.)

24. BALÁZSJÁRÁS

Balázs napján a szegény diákok végigjárták a házakat. Vasnyársat tűztek a szoba közepére, majd énekelve körbetáncolták, kérve a ház asszonyát, hogy a „disznóság” maradékából tűzzön nekik a nyársra. E régi közép-európai, egyben magyar szokást balázsjárásnak nevezték. Nagycsoportos fiúkkal énekszóval, csörgő-zörgő hangszerekkel kísérve vonulunk be a konyhára, ahol a konyhás nénik jóindulatára bízunk magunkat, hogy továbbra is jól, finoman és bőséggel főzzenek óvodásainkra.

25. TÉLTEMETŐ FARSANGI NÉPSZOKÁSOK

- **Lány- és fiúcsúfolók, névjátékok:** a lánycsúfolókkal a farsangi bálokon pártában maradt lányokat csúfolták. Farsang napján óvodánkban általában a középső csoportos gyerekek végigjárják a csoportokat, és a jelmezbálban előadják lány- és fiúcsúfoló rigmusaikat, mondókáikat. Farsang idején fiús, lányos választós, neves játékokat is játszunk. Ezek jó időtöltések és nagyszerű szórakozási lehetőségek, mindamelllett humorosak is.
- **Fiú vagy lány név:** a gyermekek egymás mellett sorban állnak Velük szemben néhány lépésre a dobó, labdával a kezében. Sorba dobja minden gyermeknek a labdát, és mond hozzá egy nevet. Ha lánynevet mond, akkor a labdát el kell kapnia, ha fiúnevet mond, akkor vissza kell ütni. Aki elrontja, az a sor végére áll.
- **Fiú lánynak, lány fiúnak:** a játék csak akkor érdekes, ha fiúk, lányok együtt játsszák öten-tizenöten, egy közepes nagyságú gumilabdával. Kiolvással kiválasztják, ki lesz a labdaadogató. Az adogató az egy sorban egymás mellé felállt leányok és fiúk elé áll, kb. 3-4 m távolságra, és tetszés szerint dobja valakinek a labdát. Míg a labdát dobja, mond egy nevet. Ha lánynevet mond, akkor csak fiú foghatja meg a labdát, és fordítva, ha közben fiúnevet mond, csak leány kaphatja el a labdát, még ha éppen valamelyik fiúnak is dobta. Ilyenkor hagyni kell, hogy a labda leessen. A játékosok számától és a megállapodástól függően, ha sokan vannak, már az első tévesztésnél kiállnak a játékból, ha kevesebben, csak a második vagy harmadik tévesztéskor. Az a játékos lesz a győztes, aki utoljára a játékosok során marad.

A játék változata: lehet zálogos formában is játszani. Aki téveszt, letesz egy zálogot a labdadobó mellé. Majd zálogkiválasztással visszaszerzi.

- **Tuskóhúzás:** húshagyókedden a pártában maradt lányokkal tuskót húztak a falu főutcáján végig. Óvodánkban az udvaron (egy erdész apuka jóvoltából, aki évente vékony fatörzsszel lepi meg óvodánkat) ezen a napon fiúk, lányok, óvó nénik és mindenki közös erővel húzza végig a fatörzset. Jutalmul ezen a délelőttön a szakács nénik farsangi fánkkal kedveskednek nekünk. Mi így búcsúztatjuk a farsangi időszakot.

26. ÁLLATALAKOSKODÓ FELVONULÁSOK

Farsang farka: a farsangot a farsang farka zárja le az állatalakoskodó játékokkal. Itt találkozhatunk kecskével, medvével, ökörrrel, gólyával, lóval. Minden csoport választ magának egy állatot, s azt eleveníti meg a játékban. A kikiáltó hangszerrel, nagy zajjal hívja fel magára a figyelmet. A gyermekek az állatra jellemző fejdísszel vonulnak, tanult verseket mondogatnak, incselkednek a többi csoport tagjaival. Egy-egy gyermek az eladó, aki próbálja eladni az állatát. Ide illő dalokat, dalos játékokat lehet énekelni (pl. Pám-

pám paripám, Gólya, gólya, gilice). A vásár végén dalokkal körbejárjuk az udvart.

27. GERGELY-JÁRÁS (MÁRCIUS 12.)

Csoportunkban az iskolás játék keretében a gyerekek egymást toborozzák játszótársnak, magukat jó Gergelynek hívják. Régen ezen a napon fejeződött be az iskola téli időszaka. A diákok jelmezesen felvonultak, adományokat gyűjtöttek, verses énekes köszöntőkkel tudásukat bizonygatták és új tanulótársakat verbuváltak. Katonásdit játszottak, kardjukat villogtatták: „vágok, de nem sértek”. Az elmondott versek, dalok már a tavasz beálltára is utaltak. Csoportunkban a „jó Gergelyek” társaikat toborozzák az iskolás játékba.

28. HUSZÁROS, KATONÁS JÁTÉKOK

Adj király katonát!: a játék eredete a középkori játékokra vezethető vissza. Leginkább fiúk kedvelik a játékot. Egymással szemben 15-20 méter távolságban állnak fel a csapatok kb. 8-15 fővel. Egymás kezét jó erősen megfogják csukló- vagy kézfogással. Az egyik csapat kezdi a hívogatást: - Királyom, királyom, adj egy katonát! -Magamat vagy a rongyos bakát? - Add a Kovács Jóska! - Mehet! Erre Kovács Jóska teljes erejéből elkezd szaladni az ellenfél, a hívók csapata felé. Az a célja, hogy ahol úgy érzi, hogy az ellenfél lánca a leggyengébb, ott szakítani próbál. Ha sikerült szakítani, akkor ő marad fogolynak az ellenfél csapatánál. Ekkor a hívogatás joga az ellenfelet illeti, amely történhet így is: - Adj király katonát! - Nem adok! - Ha nem adsz, akkor szakítok! - Szakíts, ha bírsz!

A játék a továbbiakban az előbbieket szerint folyik. Az a csapat győz, amely 10 vagy 15 hívogatás után több foglyot ejtett. De addig is lehet játszani, amíg az egyik csapatnál csupán egyetlen játékos marad, a többi pedig fogoly lett!

29. VÁROSTROM

Az udvaron konzervdobozokból várat építünk a homokozóban. A konzervdobozokat helyettesítheti építőkocka, erős papírdoboz vagy hasonló tárgy. Ezeket várszerűen úgy helyezük el, hogy előbb egy vonalban felállítunk hármat, ezekre kettőt, majd a tetejükre egyet. Ezt a várat kell egy labdával eltalálni. A távolságot a gyermekek korától és dobási készségétől tegyük függővé. Ha valakinek sikerül a dobozokat eltalálni, akkor a gyerekek nagy mulatságára azok hangos robajjal szétgurulnak. Aki ledöntötte, az állítsa fel a várat, és engedje, hogy a soron levő pajtása következzen. Rossz idő esetén a csoportszobában lehet játszani. Az eltalált, leesett dobozok számolásával verseny is kerekedhet a játékból.

30. FEHÉR LILIOMSZÁL

A fehér liliomszál, egyetlen szerepjátszó körjátékunk, régi népszokást őriz. A Tisza, Duna, de a Rába partján is sok helyen szokásban volt, hogy nagypéntek hajnalán a nagyleányok megfürödtek a folyóban. Bár ez a népszokás nem is annyira a húsvéti misztériummal függ össze, mint inkább egy ősbibb pogány tavaszváró varázslattal. Azt hitték, ettől megtisztulnak, megszépülnek.

A leányok szerepjátszó énekes körjátékát 6-20 gyerek játszhatja. A játékosok kézfogás nélkül, egymástól kb. 1 méter távolságra állnak, egy játékos, a fehér liliomszál a kör közepére megy. A kör énekel, a fehér liliomszál pedig a szövegben előforduló minden mozdulatot eljuttatja.

Az ugorj át a Rábán-nál páros lábbal ugrik, ismétlésnél még egyszer. A mosakodj meg éneklésekor odamegy valamelyik játékoshoz, aki kötényét vagy két tenyerét tartja aranylavór helyett, s ebben megmosakszik. A törülközz meg éneklésekor odamegy egy másik körben állóhoz, s annak kötényébe vagy szoknyájába törli az arcát. A fésülködj meg résznel egy másik játékos két karját felemeli, tükröt tart a fésülködőnek. A támaszkodj meg éneklésénél egy újabb gyermek elé lép, s háttal fordulva hozzátámaszkodik, végül ezzel a játékosal cserél helyet. S újra kezdődik a játék.

Fehér liliomszál, ékes liliomszál,
Sej, ugorj át a Rábán, sej, ugorj át a Rábán!

Mosakodj meg szépen, mosakodj meg szépen,
Sej, az aranylavórba, sej, az aranylavórba!

Törülközz meg szépen, törülközz meg szépen,
Sej, az aranykendővel, sej, az aranykendővel!

Fésülködj meg szépen, fésülködj meg szépen,
Sej, az aranyfésűvel, sej, az aranyfésűvel!

Támaszkodj meg szépen, támaszkodj meg szépen,
Sej az aranytuskóba, sej, az aranytuskóba!

31. BŐJTI JÁTÉKOK

- **Hidas és bújós játékok:** a hidas játékok hazánkban és másutt is a népi játékok legszebb darabjai közé tartoznak. A középkori hídvám emlékét őrzik. Akkoriban annak, aki a hídon át akart menni, vagy a városkapun be akart jutni a városba, fizetnie kellett, ez volt a vám. Ezek a játékok is tartalmuk szerint valamilyen kapun vagy hídon való átkelést elevenítenek meg. Az átkelők és a hidasok közti párbeszédéből kitűnik, hogy az átkelésnek

vámja van, a magyar hidas játékok legtöbbszörében egy szép leány. Az átmenők, miután „kijavították” a hidat, gyöngygyűrűvel, gyöngyharmattal vagy más ékességgel, nem mindig adják meg egyszerűen a kért vámot, ezt a játék végén különböző küzdőjátékok jelzik. Pl.: Hold, hold (Ének az óvodában [továbbiakban ÉÓ] 85.), János Úr (ÉÓ 239.), Ácsorogjunk (ÉÓ 131.), Mért küldött (ÉÓ 187.).

- **Fogócskák:** leányok párbeszédesszerű szerepjátékos fogócskája, de fiúk is szívesen játsszák. A játékosok kiszámolják, vagy csak kiválasztják a főszereplőket, a gazdaasszonyt és a farkast. A ludak egymás háta mögé sorba felállnak, velük szemben 3-4 m távolságra áll a gazdaasszony. Az asszony és a ludak között, szintén kb. 3-4 m távolságra, oldalt áll a farkas. A gazdaasszony a játék elején megbeszéli a ludakkal, hogy melyik étel említésénél fognak hazaszaladni (pl. túrós galuskára). A gazdaasszony és a ludak között énekes párbeszéd kezdődik: - Gyertek haza, ludaim! - Nem merünk! - Miért? - Félünk! - Mitől? - Farkastól! - Hol a farkas? - Bokorban! - Mit csinál? - Mosdik! - Mibe mosdik? - Aranymedencébe! - Mibe törülközik? - Kiscica farkába!

Ekkor mindnyájan hazafutnak. A farkas sem rest, igyekszik egyet-kettőt elkapni a ludak közül. A játék addig ismétlődik, míg a farkas el nem fogta az összes ludat. Ismétlésnél új szereplőket választanak, vagy a legutolsónak maradt lúd lesz a gazdaasszony, az utolsó előtti a farkas.

- **Kanyargós-vonulás:** régen a falu hosszán énekelve mentek végig a lányok, s közben hozzájuk csatlakoztak, a sor elején álltak az újonnan érkezők. Az átbújó sorral egész utca hosszat mehettek. A játékosok két oszlopba állnak, s párosával egymás kezét megfogva, magasra emelik, kaput tartanak. Az ének kezdetekor a sor végén lévő utolsó pár a feltartott karok alatt előremegy, megkezdi a vonulást. Kezüket nem engedik el, csupán mellmagasságba tartják, hogy könnyen átbújhassanak. A hátulról előre bújó pár mindig a sor elejére áll. Addig vonulnak, míg meg nem unják. A vonulás iránya lehet egyenes, kanyargós vagy kör alakú is. Dalok ehhez a játékhoz: Lánc-lánc... (ÉÓ 174.), Hej meszelő... (ÉÓ 208.), Hej, vára, vára... (ÉÓ 150.).

- **Szénás játékok:** a leányok, fiúk énekes-táncos körjátékát az egész csoport játssza. A gyerekek körbe állnak, egy a kör közepére. A körbe állók kezdik az éneket:

Szinajom, szinajom,
Széna szakadékom,
Benne forog komámasszony
Meg egy szakácsasszony.

Itt a körben álló elkap magának valakit, akit megforgat, míg az ének folytatódik:

Adjon Isten jó nagy esőt,
Mossa össze mind a kettőt,
Tapssal: hej, lipi, lipajdom!

Ismétlésnél az újonnan behozott marad a körben. Dalok: Ennek a kislánynak (ÉÓ 100.), Kácsa, kácsa (ÉÓ 139.).

32. KISZÉZÉS

Magyarországon virágvasárnapi (húsvét előtti vasárnap) szokás volt a kiszehajtás. Egy szalmabábut házról házra járva végighorzdoztak a falun, mindenkitől kértek rá egy ruhadarabot. A felöltöztetett bábót kivitték a faluból, elégették, vagy vízbe hajították. A báb a téli hideget, betegséget jelképezte. Így megszabadultak a bajjuktól.

Kiszebáb égetése az óvodában: a kiszebáb szalmából készített baba, seprűnyélre kötözve. Minden gyermekcsoportban a gyermekek rongyot, színes papírszalagot kötnek rá, minél csúnyább legyen és „ráolvassák” a betegséget. Az udvaron a gyermekek körbejárják a bábót, lerázzák a rongyokat, szalagokat róla és közben mondogatják:

Kice-vice villó, gyűjjön rád a himlő!
Behoztuk a zöld ágat, kivisszük a kice-vicét,
Kice-vice villó, gyűjjön rád a himlő!

A kiszebábu a böjtöt szimbolizálta, „kihajtása” pedig a böjt örömteli kiűzését, ami együtt jár a visszatérő húsos napok köszöntésével.

33. JÁTEKOS KÖRMENET

Egyszerűen, szemléletesen elmondom Jézus Jeruzsálembé való bevonulásának történetét. Befejezésül bemutatom a barkákat, megbeszéljük ezek liturgikus szerepét, utánózzuk a jeruzsálemi gyerekeket, mintha mi is ott lennénk Jézus bevonulásánál: énekelünk, s barkákat lengetve kis körmenetet rögtönzünk, és a hittanfoglalkozásokon tanult énekeket énekeljük.

34. ZÖLDJÁRÁS

Tavaszköszöntő énekes, táncos felvonulás, melyet virágvasárnap és húsvét környékén játszhatunk az óvoda udvarán, a zöldágból font szép tavaszi kapu alatt: Bújj, bújj zöld ág, bújj, bújj zöld ágacska! Tavaszköszöntés dalos játékokkal: Fecskét látok (ÉÓ 201.), Süss fel nap! (ÉÓ 192.), Tüzet viszek (ÉÓ 231.), Bújj, bújj, itt megyek (ÉÓ 194.), Lánc, lánc, eszterlánc (ÉÓ 110.), Fehér liliomszál (ÉÓ 120.).

35. KOMÁLÁS

Komatál küldés: a tavaszi ünnepekörhöz tartozó szokás: lényege az ajándékcseré. Az egymásnak komatálat küldők, elfogadók egy életre szóló ba-

rátságot kötöttek. Az ajándék húsvéti ételekből állt, sonka, kalács, hímes tojás. Az óvodában egy csoporton belül, illetve más csoportból is választanak barátot maguknak a gyermekek. A Komatálat hoztam kezdetű dallal adják át tálukat, melyen mézeskalács és hímes tojás van, és pecsételik meg játékosan a barátságukat.

36. LÓVERSENY

A fiúk mozdulatutánzó versengésében legalább négy, de akár húsz gyerek is részt vehet. Két fiú alkot egy lovat. Egymásnak hátat fordítanak, s négykézlábra ereszkednek. Az egyik fiú felemeli egyenként a lábait, és a másik játékos hóna alá csúsztatja, aki azt felső karjaival maga mellé szorítja. Az ilyen módon létrejött lovak egy sorba állnak, majd egy megadott jelre, a tőlük 10-15 méterre lévő célvonal elérésére indulnak. Amelyik páros hamarabb odaér, az lesz a győztes.

37. A MAG ÉLETE (TEREMTŐ JÁTÉK)

Virágültetés, kiskertgondozás, palántázások előtt sokszor játszuk ezt a drámajátékot. Nagycsoportos gyerekek már választott irányítójuk vezetésével is játsszák. Menete: az időjárást a fiúk, a magokat a lányok, később fordítva játsszák. A kertész elültette a magokat, kapálja, locsolja őket, közben énekelget. Süt a nap – a fiúk ujjait mozgatják, kezüket magasba emelik. A kertész törölgeti magát, mert melege van, a magok (a lányok) lassan kibújnak a földből. Esik az eső – a fiúk lábaikkal aprót dörömbölnek, aprókat tapsolnak. Lányok – kibújnak a földből, hajladoznak, ujjaikból levelet, karjukból ágat formálnak. Fúj a szél – a fiúk susognak, a lányok hajladoznak. Az időjárás különböző elemeit lehet megeleveníteni, és különböző növény, fa, virág, bokor, stb. lehet a magból. Ezeket a növényeket meg lehet neveztetni a gyerekekkel. Mi lett belőled? Mit tudsz róla?

38. KERTÉSZ JÁTÉKOK

- **Én vagyok a kertész:** a gyerekek körben párnán ülnek, egyikük közepén áll, ő a kertész. Mindenki választ magának egy virágnevet. A kertész kezdi a játékot:

Én vagyok a kertész,
nekem kell a nefelejcs!

Ekkor a kertész helyet cserél a nefelejccsel, aki középre állva mondja:

Én vagyok a nefelejcs,
nekem kell a tulipán!

Most a tulipán cserél vele helyet. Addig szólítgatják egymást, míg mindenki sorra nem kerül. Az utolsó virág a kertészt szólítja, aki mondja:

Én vagyok a kertész,
nekem kell az egész!

Ekkor mindenki feláll, és forog, táncol, míg a kertész nem tapsol egyet. A tapsra mindenki, még a kertész is leül. Akinek nem jut hely, az lesz a kóró. Új kertészt választva folytatódik a játék. Megbeszélés szerint virág helyett gyümölcsöt, zöldségfélét is választhatnak.

- **Kertészjáték:** minden 6-8 gyerekre válasszunk egy kertészt! A kertészek a játék elején kimennek a szobából. Ezalatt a gyermekek keresnek maguknak egy-egy virágnevet, és azt jól megjegyzik. Bejönnek a kertészek, megállnak egymás mellett, és sorban megneveznek egy-egy virágot. Aki olyan virágot kért, amilyen nevű éppen van, azt félreülteti a „kertjébe”. Az a kertész győz, akinek a játék végén több virága gyűlt össze.
- **Szobros játék a fák nevével:** a gyermekek egymás mellett, vagy szétszórtan állnak. Előttük legalább 20 lépésre a vezető helyezkedik el, a többieknek háttal fordulva. Ha elkezdődik a játék, a vezető nem néz hátra. Ezalatt a többiek előre lépegetnek. Ekkor hirtelen hátrafordul a vezető, a gyerekeknek azonnal meg kell állniuk, mozdulatlanul maradva, fákat utánozva. A vezető megkérdezi valakitől, hogy ő milyen fa? Ha válaszol, megmozdulhat. Időnként cserélhetünk vezetőt is!

39. ANYÁK NAPJA

Csoportunkban hagyomány az anyák napi ünnepélyt nyílt nap keretében megtartani. A gyerekeket édesanyjukkal együtt reggel várjuk a csoportba, amelyet már az előző napokban a gyermekekkel együtt közösen földíszítettünk. A napot közös imával kezdjük, majd barkácsolással folytatjuk (papírkép, papírvirág, matricafestés, stb.), szülő és gyermek együtt alkothat, játszhat. A gyerekekkel közösen elkészített tízórai elfogyasztása után – melyre az édesanyákat is szeretettel invitáljuk – ünnepélyesen felköszöntjük az édesanyákat, előadjuk köszöntő műsorunkat. A napunk ezután a Kalandvárosban folytatódik. A város hatalmas játszóterén a gyermekek anyukájukkal együtt közösen játszhatnak, eltölthetnek egy valóban felejthetetlen délelőttöt.

40. MADARAS JÁTÉKOK

- **Madárvásár:** két gyermek kivételével mindenki választ magának egy olyan madárnevet, amelyiknek a hangját utánozni tudja. Az egyik legyen gólya. Ha sok a gyermek, akkor többen körbe állva kalitkát alkothatnak a madarak körül. Vevő: Jó napot kívánok, madaras bácsikám/nénikém! Madárárus: Jó napot! Mi tetszik, aranyos fiacskám/leánykám? Vevő: Madár kéne nekem, van-e szép fecskéje? Mondja, mi az ára, s adja hamar ide! Ha van fecske, akkor az csicsereg. Más madarat is mondhat, és akkor azok megszólalnak (a varjú károg, a rigó fütyül, a galamb bűg stb.). Madárárus: Van egy bűgő gerlicém, szép tarka tengelicém, hosszú lábú gólyám, kelepel, de jól ám!

Vevő: Mennyiért adja madarát? A hosszú lábú gólyát/fütyülő rigóját? Madárásus: Egy fütyért meg két ugrásért. A vevő erre egyet fütyül, kettőt ugrik, miközben a gólya kelepelve kirepül. A vevő kergeti, ha megfogja, a madár lesz a vevő, ő pedig a madarak közé áll. A gólya szerepére mindig más gyermek vállalkozzék.

- **Madarász:** a gyermekek sorba állnak, kettő kivételével. Az egyik a madarász, aki minden gyermeknek kioszt egy madárnevet: rigó, veréb, harkály, bagoly, stb. Kijelölünk egy tanyát kb. 20-25 méter távolságra, ahová majd a madárnak futnia kell. Megérkezik a vevő, aki megkérdezi a madarásztól: Vevő: Van-e eladó madarad? Madarász: Van. Vevő: Van-e gémed? Madarász: Nincs. Vevő: Van-e rigód? Madarász Van. Vevő: Hogy adod? Madarász: 5 forintért.

A vevő annyiszor csap a madarász tenyerébe, ahány forintot az mondott. Ha az utolsót is beleütötte, akkor a megvett madár kifut a sorból a tanyára, majd vissza a helyére. A vevő utána iramodik, ha sikerül elfognia, félreállítja a saját tanyájára, ha nem sikerült a fogás, visszaáll madárnak más madárnévvel. Új szereplőkkel lehet folytatni a játékot.

- **Madárfogó:** a gyerekek kiszámolással egy madarat és egy madarászt választanak. A madarász kört húz a földön, ez lesz a kalitka. Ebben áll a madár. Ha kész, odajönnek a játékosok és kérdezősködnek: Jó napot, madarász! Van-e szép madarad? Erre a madarász azt mondja: De van ám, gyönyörűen énekel. Fontos, hogy a játékosok sok és gyors kérdést tegyenek fel a madarásznak. És váratlanul kiáltsa valamelyikük: Madár, ülj a vállamra! Erre a jelre a madár, repülő mozdulatokkal futásnak ered. Aki elfogja, az lesz a madár.

41. PÜNKÖSDI NÉPSZOKÁSOK

Az ünnep természetes jelképei a zöld ág és a rózsza. A zöld ággal való díszítés legjelentősebb ideje a pünkösöd. A házakra, kerítésekre zöld ágat tettek a rossz szellemek elkergetésére. A legjellegzetesebb pünkösdi népszokások: ügyességpróbával egybekötött pünkösdi király választás, kislányok, legények falufeljáró köszöntése (pünkösdölés), pünkösdi királynéjárás. A pünkösdi kiskirályt óvodánkban népi ügyességi játékokkal választják meg.

Népi ügyességi játékok:

- **Buksitoló:** a két játékos szembeáll, homlokukat összetámasztják. Két kezüket széttárva, egyensúlyt tartva tolják egymást mindaddig, amíg valamelyik tolás közben minkét lábával átlép a vonalon. Ő a nyertes.
- **Bothúzás:** a két ellenfél egymással szemben ül a földön, lábukat kissé felhúzzák, talpukat egymásnak feszítik. A próbához gyermekkar vastagságú botot, vagy lecsiszolt szélű lécet használnak. Kezdekor a keresztbe tett

lécet talpuk vonalában két kézzel erősen megmarkolják, és igyekeznek a másikat maguk felé húzni, hogy az egyensúlyából kibillenjen. Lehet a botot (ha a másik engedi) csavarni; ez esetben oldalirányba mozdítható ki ülő helyzetéből az ellenfél.

- **Billentő:** páros ügyességi és erőjáték. Egy kis kört rajzolunk, melybe a két játékos – akinek előzőleg bekötöttük a szemét – egymásnak háttal beáll. Karba tett kézzel várják a sípszót, melyre testtel (fenékkal) ki kell billenteni az ellenfelet a körből. Aki kilép, kiesik. A bent maradóhoz új játékost sorolunk vagy választunk.
- **Téglafutás:** gyerekenként 3 téglá vagy fakocka szükséges. Kijelöljük a versenypályát: legyen 5-8 méteres, egyenes, terepakadályoktól mentes útszakasz. Minden versenyző három téglát kap. A pályán úgy kell végigmenniük, hogy csak téglára léphetnek. Kettőn állnak, a harmadikat mindig előreteszik, majd átlépnek az első téglára. Egy téglára két lábbal rálépni nem szabad, tilos a lábat a földre letenni (a téglá anyagból is készülhet).

Pünkösödölés:

Énekes, táncos adománygyűjtő jellegű népszokás. Eredeti formájában lányok, legények, újabban gyermekek vettek részt benne. Házról házra járnak a csoportok, bekéredzkedés után szavalnak, énekelnek, táncolnak, átveszik az adományokat, majd ismét táncra perdülnek. A lányok énekelve indulnak a gazda házához: Elhozta az Isten (ÉÓ 165.). Az első pár leány, az elülkérdezők engedélyt kérnek: Szabad-e pünkösödölni? Beleegyező válaszra, énekelve egy kört alakítva körbejárnak az Elhozta az Isten kezdetű dalra, közben a kör közepére áll a királyné a két felemelővel közrefogottan. A kívánságokra (öregembereknek... résztől) zárt lábbal állva, ütemre forognak s újra egy körbe rendeződve megállnak. A kis királyné leguggol. A két „felemelő” fogja a kezét és segíti, hogy guggolásból minél magasabbra ugorjon fel, s közben ezt a jókívánságot kiáltják a háziaknak: Ekkora kenderük legyen! A gazdasszony megköszöni a pünkösödölést, ajándékot ad (gyümölcs, sütemény), melyet átvesznek a „kosarasok” és megköszönik. A lányok újra eredeti felállásba, párba rendeződnek, és énekelve továbbindulnak.

Pünkösdi királyné-járás:

Húsvét után fokozatosan, mindig egy-egy kis mozzanat, részelem megismertetésével (megfigyelés, rövid óvónői elbeszélés a régi pünkösdi szokásokról) gyarapíthatjuk a gyermekek ismeretét. Így sikerül ráhangolni a gyermekeket a királyné-járás eljátszására. A lányok fején virágkoszorú van. A Pám-pám paripám kezdetű dal és párbeszédész rész felhasználásával, fej összekoccintásával a végén. (Egy fiú a kérdező, egy kiválasztott lány a válaszoló.) Ha a lány összekoccintásnál nem nevetett, a fiú ezt mondja:

Nem neveltél, királyné vagy! Ha nevet, tagadó formában mondja el, és másik lányt hív próbára. A királynét lánypajtásai letakarják kendővel, s közrefogja a két „felemelő”. Eléjük áll első párnak a két elülkérdező, utánuk a lány párok. A két utolsó az adomány átvevő, a „kosaras”. Gazda, gazdaasszony beöltözik, elfoglalja a helyét.

42. VÁRKÖR-JÁRÁS

A lakodalom nagy ünnep volt, nem csak a család, hanem mindenki életében. Ilyenkor a vőlegényes háznál összegyűlt a falu apraja-nagyja. A gyerekeknek sem az ünnepi asztalnál, sem a felnőttek mulatozásainál nem volt helyük. Így félrehúzódtak, s amit megfigyeltek, megtanultak a lakodalom egymásra következő mozzanataiból, maguk külön eljátszották. Így történt, hogy sok feledésbe ment lakodalmi szokás maradványát őrzik a ma is szívesen játszott énekes körjátékok. Régen a lakodalmas ház neve királyi ház, vár volt. A násznagy segítőt tréfásan kapitánynak, hadnagynak, azt az asszonyt, aki elment a kiszemelt menyasszonyt és annak családját megnézni, Erzsébet asszonynak hívták. Így érthető miért mondják a leánykérő játékokat várkör-járásnak, ki az a Fehérvári kapitány, és ki a játékok Erzsébetje. Dalok: Fehérvári kapitány (ÉÓ 170.), Erzsébet asszony (ÉÓ 135.), Most viszik (ÉÓ 223.), Most viszik (ÉÓ 189.)

43. UGRÓ ÉNEKEK

A szentivánéji tűzgyújtás és a hozzá kapcsolódó énekek elsősorban az év leghosszabb napját ünnepelték. Az ünnep fénypontja a tűzugrás volt. Azt célozta, hogy a Nap mindig olyam magasra „ugorjék”, mint e napon. Az ilyenkor szokásos „ugróénekek” legismertebbje a Magas a rutafa kezdetű népdal. Csoportunk Szent Iván napja körül a családokkal együtt az udvaron szalonnasütést rendez. Közben a szülők, gyerekek, óvónók beszélgetnek, játszanak. Családi ügyességi vetélkedőt szervezünk, ahol a jutalom a gyerekek által barkácsolt ajándék. Ez az alkalom rendszerint a nyári szünet előtti utolsó napok valamelyikére esik, és kiváló lehetőség az iskolába menők elbúcsúztatására, a szülőktől való elköszönésre.

44. ARATÓKOSZORÚ KÉSZÍTÉSE, ARATÓ DALOK

Aratás után a marokszedő feladata volt az aratókoszorú elkészítése. Virágokkal, különböző színű szalagokkal díszítették. Aratás után az aratók ünneplő ruhában vonultak be a gazda, vagy földesúr portájára. A koszorút vagy vivőjét a gazda, gazdasszony, földesúr vízzel öntözte meg. Az óvoda udvarán készíthetünk a gyermekekkel együtt aratókoszorút, virággal, szalaggal díszíthetjük, a teremben az asztal fölé köthetjük, szép maradandó dísze a csoportszobának, jelzi a termés beérését. Készítés közben arató dalt énekelhetünk: Búza, búza, de szép tábla búza; Béres legény, jól megrakd.

BIBLIOGRÁFIA

- BALÁZSNÉ SZÜCS JUDIT: *Az ember, aki óvodás*, Szort Bt., Budapest, 1997
- BALÁZSNÉ SZÜCS JUDIT, SZAITZNÉ GREGORITS ANNA: *Szabadon, játékosan, örömmel*, Szort Bt., Budapest, 1998
- BECK ZOLTÁN: *Adjon Isten minden jót ez új esztendőben...*, Békéscsaba, 1989
- DANKÓ ERVINNÉ: *Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában*, Okker Kiadó
- DR. KOVÁCS GYÖRGY: *A játék elmélete és pedagógiája*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990
- DR. KOVÁCS GYÖRGY: *Óvodapedagógia*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1987
- DR. TELEKI BÉLA: *Óvodásunk a családban*, Szeged, 1990
- FORRAI KATALIN: *Ének az óvodában (ÉÓ)*, Zeneműkiadó, Budapest, 1975
- GERZSÁNYNÉ JUHÁSZ RÓZSA: *Micsoda madarak járnak*, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003
- KABAINÉ HUSZKA ANTÓNIA: *Tanuljunk meg gyermeknyelven*, RTV-Minerva, Budapest, 1980
- Katolikus kincses kalendárium*, Agapé, Szeged, 1999
- KELEMEN LÁSZLÓ: *Pedagógiai pszichológia*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1986
- KÖRMÖCI KATALIN: *A gyermek szükségleteire épített tanulás az óvodában*, Fabula Bt., 2001
- MÉREI FERENC- V. BINÉT ÁGNES: *Gyermeklélektan*, Gondolat, Budapest, 1981
- Napról napra- a mi kalendáriumunk*, Pedellus Bt., Debrecen, 1992
- Óvodai nevelés játékkal, mesével I-V kötet*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1996
- RANSCHBURG JENŐ: *Szülők lesznek*, Gondolat, Budapest, 1979
- TÁTRAI ZSUZSANNA- KARÁCSONY MOLNÁR ERIKA: *Jeles napok, ünnepi szokások*, Mezőgazda, 1997
- VEKERDY TAMÁS: *Kérdezz! Felelek...*, Park Kiadó, Budapest, 1998
- Ó.N., 1998. 5.sz., 155. o. *Komolyan a játékról*
- Ó.N., 2000. 8.sz., 321.o. *A gyermekközpontú óvoda és a mai játék*
- Ó.N., 1996. 5.sz., 148.o. *A játékban jelentkező új vonások*
- Ó.N., 1997. 8. sz., 240.o. *Hol a játék határa?*
- Ó.N., 1998. 9.sz., 332.o. „A gyermek ember”
- Ó.N., 1974. 4.sz., 127.o. „Akarsz-e játszani?”
- Ó.N., 1974. 6-7.sz., 224. o. *A közösségi nevelés eredményeinek megismeréséről*
- Ó.N., 2002. 3.sz., 99. o. *Játszani szülői értekezleten?*
- Ó.N., 1997. 7.sz., 241. o. *A felnőttek és a gyermeki játék*
- Ó.N., 2002. 10.sz., 366.o. *A mai gyermekek játékszerei*
- Ó.N., 2001. 6.sz., 266.o. *Szülők, nagyszülők és a játék*
- Ó.N., 1999. 9.sz., 332.o. *A televízió hatása a gyermekek játékára, személyiségük alakulására*

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ	1
II. A JÁTÉK	2
A játék általános kérdései	2
A játék osztályozása	3
III. A JÁTÉK SZEMÉLYISÉGFEJLESZTŐ HATÁSA	5
A gyakorló játék.....	6
A szerepjáték	6
A szabályjáték	8
IV. A JÁTÉKBAN JELENTKEZŐ ÚJ VONÁSOK.....	9
V. ÓVODÁM RÖVID BEMUTATÁSA	11
VI. AZ ÉN VILÁGOM – A GYERMEKEK VILÁGA.....	12
A játék, ahogy én látom.....	12
Feladataim a játék segítése érdekében	13
Szülők, család és játék	14
VII. JÁTÉKGYŰJTEMÉNYEM	16
Szeptember	18
Október	20
November	22
December.....	24
Január.....	26
Február.....	28
Március	30
Április.....	32
Május	34
Június, július, augusztus	36
VIII. ZÁRSZÓ	38
IX. MELLÉKLET (Játékleírások)	39
BIBLIOGRÁFIA	58